

Ensamagerande våldsverkare

En översikt och analys av befintlig forskning

Ida Selbing, Anders Strindberg, Sabrine Wennberg

FOI-R--5133--SE

APRIL 2021

Ida Selbing, Anders Strindberg, Sabrine Wennberg

Ensamagerande våldsverkare

En översikt och analys av befintlig forskning

Titel	Ensamagerande våldswerkare – En översikt och analys av befintlig forskning
Title	Lone Attackers: A Survey and Analysis of Extant Research
Rapportnr	FOI-R--5133--SE
Månad	April
Utgivningsår	2021
Antal sidor/Pages	65
ISSN	1650-1942
Kund	Polismyndigheten
Forskningsområde	Krisberedskap och civilt försvar
FoT-område	Inget FoT-område
Projektnr	E13731
Godkänd av	Johannes Malminen
Ansvarig avdelning	Försvarsanalys

Bild/Cover: Shutterstock

Detta verk är skyddat enligt lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk, vilket bl.a. innebär att citering är tillåten i enlighet med vad som anges i 22 § i nämnd lag. För att använda verket på ett sätt som inte medges direkt av svensk lag krävs särskild överenskommelse.

This work is protected by the Swedish Act on Copyright in Literary and Artistic Works (1960:729). Citation is permitted in accordance with article 22 in said act. Any form of use that goes beyond what is permitted by Swedish copyright law, requires the written permission of FOI.

Sammanfattning

Inom ramarna för ett uppdrag från Polismyndigheten redovisar denna rapport befintlig psykologisk och sociologisk forskning avseende ensamagerande våldsverkare. Med utgångspunkt i en bred definition av detta begrepp redogör rapporten för forskningen avseende de kategorier av förövare som ryms inom densamma: ensamagerande terrorister, skolskjutare och attentatspersoner. På detta följer en redovisning av den roll psykiska problembilder kan spela för olika ensamagerande våldsverkare. En diskussion om övergripande gemensamma karaktärsdrag följs av en redovisning av befintliga verktyg för profilering och riskbedömning. Rapporten avslutas med en kort sammanfattning och rekommendationer.

Nyckelord: ensamagerande, ensamagerande våldsverkare, terrorist, skolskjutare, attentat, profiler, indikatorer, varningsbeteende

Summary

Within the framework of a commission from the Swedish Police Authority, this report presents extant psychological and sociological research on “lone attackers.” Based on a broad definition of this concept, the report gives an account of the research into the categories of attacker that are subsumed within it: lone terrorists, school shooters and assassins. On this follows an account of the role that mental health problems may play for various lone attackers. A discussion on common overarching characteristics is followed by an account of existing tools for profiling and risk assessment. The report concludes with a brief summary and recommendations.

Keywords: lone attacker, lone actor, terrorist, school shooter, assassination, profiles, indicators, warning behaviours

Innehållsförteckning

1	Inledning	7
1.1	Syfte	7
1.2	Disposition	7
2	En definition – vilka handlar det om?	9
2.1	Fyra kategorier av ensamagerande	10
3	Den ensamagerande våldsverkaren som en del av ett socialt sammanhang	14
3.1	"Vi och dom"	14
3.2	Ensamagerande våldsverkare och det digitala sociala sammanhanget	15
3.3	Motiveringsgrunder	16
4	Den ensamagerande individen: demografi, psykologi och andra bakgrundsfaktorer	18
4.1	Aggregerade "varningsbeteenden"	18
4.2	Övergripande "riktat demonstrativt våld"	20
4.3	Ensamagerande terrorister	22
4.3.1	Demografi och bakgrund	23
4.3.2	Socialt sammanhang	23
4.3.3	Psykologiska faktorer	24
4.3.4	Varningstecken	25
4.4	Ensamagerande attentatspersoner	26
4.4.1	Demografi och bakgrund	26
4.4.2	Socialt sammanhang	27
4.4.3	Psykologiska faktorer	27
4.4.4	Varningstecken	27
4.5	Ensamagerande skjolskjutare	28
4.5.1	Demografi och bakgrund	29
4.5.2	Socialt sammanhang	29
4.5.3	Psykologiska faktorer	29
4.5.4	Varningstecken	30
4.6	Övriga ensamagerande	31

4.6.1	Pågående dödligt våld, "active shooters"	31
4.6.2	Massmördare	32
4.6.3	"Suicide by cop"	33
5	Ensamagerande våldsverkare och psykisk sjukdom	35
5.1	Psykosjukdomar	36
5.2	Affektiva sjukdomar	36
5.3	Ångestsjukdomar	36
5.4	Autismspektrumdiagnoser	37
5.5	Personlighetsstörningar	37
5.6	Hur relevant är förekomsten av psykisk sjukdom för risken att bli ensamagerande våldsverkare?	37
6	Övergripande likheter	39
7	Att i förväg identifiera en ensamagerande våldsverkare	41
7.1	Profilering	41
7.2	Risk- och hotbedömning	42
7.3	Risk- och hotbedömning i praktiken	42
7.3.1	WAVR-21 (Workplace Assessment of Violence Risk) 44	
7.3.2	SAM (Stalking Assessment and Management)	44
7.3.3	VERA-2R (The Violent Extremist Risk Assessment 2 Revised)	45
7.3.4	TRAP 18 (The Terrorist Radicalization Assessment Protocol)	45
7.3.5	FBI:s "Four-Pronged Assessment Model"	45
7.3.6	Sammanfattande om verktyg	46
8	Sammanfattning och rekommendationer	47
9	Referenser	49
10	Appendix 1	60

1 Inledning

Terrorattentat och andra grova våldsbrott begångna av ensamagerande våldsverkare har ökat det senaste årtiondet (Hamm & Spaaij, 2017; Lindekilde et al., 2019). Terrordåden i Oslo 2011, Stockholm 2017 och Christchurch 2019, liksom skolattackerna i Jokela 2007, Kauhajoki 2008, Trollhättan 2015 och Parkland 2018 är alla exempel på en utveckling som ställer rättsvårdande och övervakningsansvariga myndigheter inför komplexa utmaningar. Våldsbrott begångna av personer som agerar på egen hand kan föregås av en rad olika händelseförlopp. Vad som utgör en ”utlösande faktor” kan vara högst individuellt. Profiler och indikatorer har visat sig var svårfångade. En ensamagerande våldsverkare kan alltså vara svår både att upptäcka och förhindra – men har icke desto mindre en betydande skade- och våldspotential.

1.1 Syfte

Inom ramarna för ett projekt för Polismyndighetens Nationella operativa avdelning (NOA) och Polisregion Stockholm har Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) tagit fram denna rapport. Rapporten är avsedd att redovisa och utvärdera psykologisk och sociologisk forskning som bedöms som relevant för den svenska kontexten, i syfte att höja kunskapen om potentiella ensamagerande våldsverkare. Ytterst syftar rapporten till att bistå Polismyndigheten med forskningsbaserade perspektiv som fördjupar och förbättrar dess analys- och riskbedömningsförmåga.

1.2 Disposition

Rapportens tar sin utgångspunkt i en definition av ”ensamagerande våldsverkare” som utvecklades för dåvarande Rikspolisstyrelsen (Rikspolisstyrelsen 2012). Det pågår ett arbete inom Polismyndigheten med att utveckla definitionen, och den definition som använts för detta projekt är inte den definition som används idag. Den valda definitionen fångar dock den bredd av ensamagerande våldsverkare som är av pågående intresse för Polismyndighetens förebyggande och motverkande arbete. Definitionen är mycket bred och motsvaras inom forskningen av ett antal olika kategorier av ensamagerande – främst (men inte uteslutande) terrorister, skolskjutare och attentatspersoner. Dessa subjekt studeras inom olika discipliner och inte sällan med olika utgångspunkter, metoder och syften.

Kapitel 2 analyserar den valda definitionen och ger en översikt över de olika sorters våldsverkare som den innefattar, samt diskuterar nyttan av, och svårigheterna med en bred definition. Kapitel 3 redovisar relevanta delar av den sociologiska teoribildning som ligger till grund för rapportens förståelse av den

ensamagerande våldsverkarens sociala dynamik. Kapitel 4 redovisar demografiska, psykologiska och andra bakgrundsfaktorer för de olika forskningssubjekten. Denna del innehåller även en diskussion om de psykiska sjukdomar som enligt litteraturen kan förknippas med ensamagerande våldsverkare. Kapitel 5 ger en översikt över de psykiska problembilder och sjukdomar som ofta diskuteras i samband med ensamagerande våldsverkare. Kapitel 6 innehåller en kort översikt över likheterna mellan olika typer av ensamagerande våldsverkare och kapitel 7 diskuterar vad den befintliga forskningen innebär för det praktiska arbetet med att skapa profiler och att göra risk- och hotbedömningar. Denna del innehåller även en översikt över befintliga verktyg och en kort diskussion om hur dessa förhåller sig till varandra och till polisiära behov. Ett avslutande kapitel 8 innehåller en sammanfattning och rekommendationer.

2 En definition – vilka handlar det om?

Rapporten förhåller sig till en definition av en ensamagerande våldsverkare som:

En person som utför alternativt planerar och förbereder att utföra ett eller flera grova våldsbrott. Personen använder instrumentellt våld i syfte att påverka eller ingjuta fruktan i andra utifrån en upplevd rättighet eller rättspatos som utgår från en psykisk problembild alternativt har personliga, religiösa, politiska eller ideologiska grunder (eller en kombination av dessa). Gärningspersonen är ensam i utförandet av attentatet och har i huvudsak planerat, förberett och finansierat attentatet på egen hand. Gärningspersonen agerar utifrån eget uppsåt eller på uppdrag av andra våldsbejakande extremister dock utan stöd i planering, förberedelse och finansiering av attentatet från dessa personer. Gärningspersonen kan tidigare ha haft kopplingar till våldsbejakande extremistiskt nätverk och t.ex. tränats av dessa.

Denna definition avser alltså en person som begår eller planerar att begå minst ett grovt våldsbrott som har fyra huvudsakliga kännetecken:

1. Det syftar till att påverka andra eller ingjuta fruktan i andra.
2. Det utförs ensamt av gärningspersonen.
3. Det är *huvudsakligen* planerat, förberett och finansierat av gärningspersonen.
4. Det har inte stöd av inspiratör eller uppdragsgivare avseende planering, förberedelse och finansiering.

Vad gäller uppsåt kan en ensamagerande våldsverkare enligt definitionen handla efter eget uppsåt eller på uppdrag av andra. Motivbilden kan grundas i:

1. en upplevd rättighet
2. ett rättspatos
3. en religiös övertygelse
4. en politisk eller ideologisk övertygelse
5. personliga grunder
6. psykisk problembild
7. en kombination av flera eller samtliga av dessa (1– 6).

Denna mycket breda definition gör alltså vissa avgränsningar vad gäller antalet individer inblandade i förberedelserna och genomförandet av våldsbrottet. Uppsåtet kan dock vara antingen personens eget eller någon annans, och det underliggande motivet innefattar bokstavligen alla möjligheter och kombinationer av möjligheter, med *ekonomisk och personlig vinning* som de enda uppenbara förbehållen. I syfte att skapa en profil för en ensamagerande våldsverkare, kan uppsåtets upphov och specifika motiv dock vara tämligen ointressanta. Forskningen visar på en avsaknad av vattentäta skott mellan möjliga motivbilder och pekar på

att det är mycket vanligt med kombinationer. Exempelvis visar forskningen att andelen individer med psykisk problembild är större bland ensamagerande terrorister än bland terrorister som agerar i grupp, vilket gör skiljelinjerna mellan politiska/ideologiska motiv och psykisk problembild otydliga (Cotti & Meloy, 2019).

Dessutom pekar forskningen på förekomsten av politiska motiv även i attacker som betraktas som annat än terrorism, t.ex. skolskjutningar (Malkki, 2014). Som exempel kan nämnas attacken på en skola i Jokela, Finland (Oksanen et al., 2013) och Kronans skola i Trollhättan (Erlandsson & Meloy, 2018). Samtidigt uppvisade t.ex. Anders Behring Breiviks manifest tydliga tecken på påverkan från inte bara islamofobisk extremhöger utan även "the cultural script of school shootings" (Sandberg et al., 2014). Attacken i Olympia-köpcentret i München 2016 uppvisade särdrag som ses som typiska för både skolskjutningar och ensamagerande terrorism (Hartleb, 2017). Delar av den våldsbejakande extremhögern har återuppväckt konceptet "ledarlöst motstånd", en taktik som går ut på att individer utövar våld ensamt och autonomt, men i syfte att uppnå kollektivets gemensamma målsättningar. På liknande sätt har Islamiska staten uppmanat sina sympatisörer att genomföra attacker på egen hand, och på så sätt inspirerat ett flertal ensamagerande – exempelvis på Drottninggatan i Stockholm 2017, Frankfurt 2011, i Würzburg och Ansbach 2016 (Böckler et al., 2015; Eddy, 2016; Meloy & Pollard, 2017). Båda företeelserna har ytterligare bidragit till ifrågasättandet av tydliga skiljelinjer mellan olika motivbilder och uppsåt.

Definitionen är flexibel vad gäller motiv och uppsåt, men detta förefaller alltså reflektera verkligheten. Mot denna bakgrund kan en definition av studiepopulationen omformuleras enligt följande:

Ensamagerande våldsverkare avser en person som (av någon anledning) utför eller planerar minst ett grovt våldsbrott i syfte att påverka eller ingjuta fruktan i andra än den som direkt attackeras, och som är huvudsakligen ensam om att planera, förbereda och finansiera brottet och som är helt ensam om att utföra detsamma.

Det är alltså denna person som är av intresse för föreliggande rapport. Vad kännetecknar en sådan individ och hur kan dessa individer identifieras i förväg? Vilka beteendemönster och förändrade beteendemönster kan förknippas med individen? Vilka faktorer kan få honom eller henne att gå från våldsamt tanke till våldsamt handling? Ett grundläggande problem när det kommer till att besvara dessa frågor är att definitionen är så bred att den är svår att tillämpa i det praktiska arbetet.

2.1 Fyra kategorier av ensamagerande

Begreppet "ensamagerande våldsverkare" enligt definitionen ovan har ingen egentlig motsvarighet inom forskningen. Det är rimligt att anta att bredden i definitionen syftar till att inte utelämnat potentiellt farliga individer. Samtidigt sammanfogas ett antal olika heterogena aktörer i en likaledes heterogen grupp. Detta innebär i sin tur ett minskat antal gemensamma karaktärsdrag, egenskaper

och andra faktorer jämfört med en mer homogen grupp, vilket försvårar arbetet med att utveckla en gärningspersonsprofil. De smalare kategorier eller studiepopulationer inom forskningen som förefaller motsvara denna breda definition är:

1. ensamagerande terrorister
2. ensamagerande som begår skolattacker/skolskjutare
3. ensamagerande attentatspersoner
4. övriga ensamagerande, inklusive tillämpliga fall av bl.a. massmord och "suicide-by-cop" eller liknande dåd som involverar suicid.

Definitionen innefattar alltså ett antal kategorier av förövare som studeras inom ett flertal discipliner och inte sällan med skilda ingångsvärden, definitioner, metoder och syften. Kapitel 4 innehåller en sammanställning av demografiska, psykologiska och andra bakgrundsfaktorer som använder dessa fyra kategorier som utgångspunkt. Inledningsvis är det dock på sin plats att notera att det finns ett betydande överlapp mellan kategorierna och att gränserna mellan dem är flytande. Oftast läggs "ensamagerande" till som egenskap inom mer avgränsade kategorier av våldsverkare, exempelvis ensamagerande terrorister (Spaaij, 2012) eller ensamagerande skolskjutare (Langman, 2009). Paralleller mellan olika kategorier av ensamagerande våldsverkare förekommer (McCauley et al., 2013) men de klassificeras sällan som tillhörande en och samma kategori.

För att ytterligare problematisera begreppet "ensamagerande våldsverkare" ska tilläggas att definitionerna av "ensamagerande" varierar bland annat avseende antalet medverkande individer och vilken roll dessa har haft i förberedelseprocessen. En inom forskningen ofta använd definition (Spaaij 2012) uppställer tre kriterier för en ensamagerande terrorist:

- 1) Terroristen utför våldshandlingar ensamt.
- 2) Terroristen tillhör inte en organiserad terrorgrupp eller terrornätverk.
- 3) Terroristens modus operandi styrs av individen själv, utan direkt inflytande från externa instruktioner eller hierarkier.

Litteraturen om terrorister uppvisar dock ingen konsensus om hur många personer som kan vara involverade för att en planerad eller genomförd attack ska kategoriseras som utförd av ensamagerande. Det är relativt vanligt att man utöver helt ensamma våldsverkare också kategoriserar par av våldsverkare (Gill et al., 2014) och ibland även tre personer eller fler (Pantucci, 2011) som ensamagerande. Hofmann (2020) menar att ensamagerande ofta kan vara influerade av, eller åtminstone kopplade till andra individer eller smågrupper och Feldman (2013) lyfter frågan om ensamagerande terrorister kan inkludera även informella nätverk och mindre grupperingar med gemensamma mål. Ensamagerande är därför nödvändigtvis inte alltid helt ensamma. I litteraturen återfinns ett antal termer för

att beskriva ensamagerande terrorister, exempelvis *loner*, *lone actor*, *solo actor*, *solo terrorist*, *solitary*, *freelancer*, *self-starter*, *lone offender*, *lone avenger*, *leaderless*, *self-directed*, *self-motivated*, *lone wolf pack*, *one-man wolf pack*, *self-activating*, *idiosyncratic* (Spaaij & Hamm, 2015). Dessa termer innehåller ett antal nyansskillnader och något olika tonvikt i fråga om vad som anses vara viktigt. Att exempelvis vara en "självstartande terrorist" innebär inte nödvändigtvis att man är en "ensam förövare."

Vidare kan det vara svårt att avgöra vad det innebär att "tillhöra" en grupp eller ett nätverk. Ett flertal terrorgrupper uppmanar till individuella våldshandlingar liksom skolskjutare kan finna gemenskap och sammanhang på internet och uppleva sig som delaktiga i ett större sammanhang. Förekomsten av varierande definitioner gör att specifika dåd och våldsverkare bedöms olika i olika sammanhang. Timothy McVeigh, som låg bakom bombdådet i Oklahoma City 1995, räknas exempelvis i vissa studier som ensamagerande (Hofmann, 2020), men inte i andra (Spaaij, 2010), eftersom han i vissa förberedelser hade en medhjälpare. Dessa ständigt återkommande skiljaktigheter bland forskare innebär att varje studie måste detaljgranskas i syfte att säkerställa hur den förhåller sig till begreppet och därmed till andra studier.

Ytterligare en utmaning är den begränsade studiepopulationen. Oavsett hur man kombinerar eller definierar de olika kategorierna som omfattas av definitionen ovan är antalet faktiska förövare begränsat, varav tillförlitliga data finns att tillgå om ett ännu mer begränsat antal individer. Detta gäller inte bara i Sverige utan även internationellt och försvårar naturligtvis statistisk analys av profiler och indikatorer (Gill et al., 2016; Gruenewald et al., 2013). Många studier inkluderar enbart ett fåtal fall, vilket kan antas bero på att det endast finns ett fåtal fall att studera. Av samma anledning analyseras samma incidenter eller våldsverkare i flera olika studier, vilket kan medföra att de sammantagna resultaten övertolkas. Det förekommer dessutom överlappningar mellan olika definitioner vilket exempelvis innebär att en skolskjutare också kan falla inom ramarna för definitionen av en ensamagerande terrorist.

Empiriska studier tar nästan undantagslöst sikte på individer som man vet har utfört ett dåd, vilket innebär att de som misslyckats eller där dådet avväjts faller utanför ramarna. Detta fokus medför ett antal oklarheter i fråga om likheter och skillnader mellan faktiska och potentiella ensamagerande våldsverkare. Det medför dessutom att de uppgifter som ligger till grund för forskningen rimligen skiljer sig från de uppgifter man inom preventivt arbete kan få fram om en individ som inte utfört, eller inte misstänks för att ha utfört något brott. Detta kan antas gälla exempelvis uppgifter om förekomsten av psykisk problembild.

Det är relativt sällan som studier jämför en grupp ensamagerande med en för rapportens syfte lämplig kontrollgrupp; vare sig det gäller normalpopulationen eller exempelvis individer som man felaktigt befarat vara i riskzonen för att bli ensamagerande våldsverkare. Det gör att det ofta är svårt att veta hur utmärkande

ett visst varningstecken är för just en ensamagerande våldssverkare. Studier som syftar till att förstå de olika kategorierna av ensamagerande våldssverkare utifrån ett bredare perspektiv där man bland annat tittar på gemensamma faktorer (ex. Böckler et al., 2018) är få till antalet och dess studiepopulationer är begränsade. Ur ett svenskt perspektiv är det möjligen också problematiskt att en stor del av litteraturen behandlar dåd och individer i en amerikansk kontext med lärdomar som kan vara svåra att överföra till det svenska sammanhanget.

Sammanfattningsvis kan man konstatera att de studier som finns att tillgå undantagslöst utgår från snävare definitioner än den som ligger till grund för denna rapport, eller för den delen eventuella andra definitioner av det breda begreppet ensamagerande våldssverkare. Ett grundläggande frågetecken om man vill förstå ensamagerande våldssverkare handlar alltså om hur man avgränsar (eller fogar samman) en studiepopulation som motsvarar den bredd av gärningspersoner som hamnar i fokus för föreliggande definition; detta leder i sin tur till en svårighet att sammanföra relevanta delar av den befintliga forskningen på ett icke-missvisande sätt. Det är under alla omständigheter viktigt att vara medveten om att begreppet ensamagerande våldssverkare, med den breda innebörd som vår definition avser, kräver en begreppsmässig syntes av ett antal studiepopulationer inom den befintliga forskningen. Här är det lämpligt att påpeka att forskningens fokus faller ojämnt på de olika kategorierna av ensamagerande. Exempelvis är litteraturen om ensamagerande terrorister mycket omfattande i förhållande till litteraturen om "suicide-by-cop," vilket riskerar att göra en kategori till tongivande för samtliga kategorier.

3 Den ensamagerande våldsverkaren som en del av ett socialt sammanhang

Uppfattningen att en situation kräver eller berättigar till våld uppstår inte av sig själv – den utvecklas genom möten och samtal, utbyte av idéer och verklighetstolkningar, fysiskt eller online (Jasper, 2017; van Stekelenburg, 2014). Ensamagerande terrorister träder in i en världsbild och anammar ett narrativ som skapats av andra inom en redan existerande grupp (Lindekilde et al., 2019; Malthaner & Lindekilde, 2017). Ensamagerade skolskjutare återfinns ofta i liknande nätverk av tankar och idéer, ofta online, som upplevs berättiga eller förpliktiga till våldsanvändning. Vissa forskare menar att begreppet ensamagerande våldsverkare är missvisande eftersom dessa individer nästan uteslutande återfinns inom sociala nätverk inom vilka de fått idéer, uppmuntran eller någon annan form av stöd och råd – politiskt, moraliskt eller praktiskt (Schuurman et al., 2019). Detta gäller även några av de mest ökända fallen, exempelvis Anders Behring Breivik, vars manifest uppvisar tydliga tecken på påverkan från en bredare islamofobisk och högerradikal rörelse (Berntzen & Sandberg, 2014, s. 772-773). Att finnas i ett socialt sammanhang är i det närmaste oundvikligt även för de som betraktas som ensamagerande våldsverkare.

För denna rapportens vidkommande är de sociala aspekterna relevanta för “den process varigenom individen gradvis omformar sin världsåskådning från något som samhället ser som normalt till något som samhället tenderar att uppfatta som extremt” (Crettiez, 2016, s. 3). Samtidigt är det viktigt att notera att psykiska problembilder ofta gör det svårare att spåra sambanden mellan det individuella agerandet och det sociala sammanhanget.

3.1 ”Vi och dom”

Det sociala sammanhanget är centralt i inlärningsprocessen om vilka vi är i förhållande till andra – om vår sociala identitet – samt om vad som är rätt och fel, sant och falskt, acceptabelt och oacceptabelt (Berger & Luckman, 1967; Hogg, 2016). Våra sociala kontakter “kan främja sammanhållande band men kan även skapa eller accentuera skillnader mellan oss själva och de som inte tillhör vår grupp” (Haji et al., 2016, s. xv). Det sociala sammanhanget är av stor vikt för hur en individ utvecklar och tillämpar våldsbejakande narrativ. Davis och Cragin (2009, s. xxiv) har poängterat att ”processer på gruppnivå försäkrar individer att den väg de valt är den rätta, bygger upp socialt motiverat mod och hjälper till att avhumanisera de utvalda målen.”

När en individ upplever att gruppmedlemskap eller grupptillhörighet är viktigt kan detta resultera i att den kollektiva världsbilden blir tongivande för individens egen

världsbild. Detta påverkar inte bara individens självuppfattning ("vem är jag?") och uppfattning om andra medlemmar av den egna gruppen ("vilka är vi?"), men även synen på de som står utanför gruppen ("vilka är de?") (Lee & Ottati, 1993).

Enligt Hogg (2010) skapar dessa kategoriseringsprocesser inte bara en känsla av samhörighet inom gruppen utan generar även en mall för beteenden som ses som typiska eller karaktäristiska för den egna gruppen. "Vi och dom" -tänkande länkar gruppstillhörighet till ett normativt tankegod; idealiserade föreställningar om vilka vi är och hur vi beter oss kontrasteras med vilka de är och hur de beter sig (Hogg, 2016). Gruppmedlemmar konsumerar och internaliserar dessa idealbilder – prototyper – som en del av den sociala identiteten, vilket ger individen en känsla av tillhörighet, syfte och mål. Denna process kallas "självkategorisering" och fungerar som bekräftelse på individens världsbild och självuppfattning (Hogg, 2016).

När fokus ligger på jämförelser och skillnader mellan den egna gruppen ("in-gruppen") och andra grupper ("utgrupper") skapas lätt ett överdrivet intryck av enhetlighet bland "de andra." (Ostrom et al., 1993). En utgrupps medlemmar ses som mer enhetligt representativa för sin grupps värderingar och beteenden än de faktiskt är; de uppfattas som representanter för utgruppens prototyp. I konflikter mellan grupper kretsar denna föreställning om utgruppens homogenitet kring negativa egenskaper. Ingruppens världsbild och narrativ är centrala i projicerandet av negativa egenskaper och karaktärsdrag på utgruppens medlemmar, samtidigt som de positiva egenskaperna i ingruppen betonas. I extrema fall leder denna process till en avhumanisering av alla som inte tillhör ingruppen. Motståndare ses inte som individer med individuella egenskaper, endast som prototyper; representanter för den förhatliga utgruppen. Detta främjar och underlättar våldsamma handlingar.

3.2 Ensamagerande våldsverkare och det digitala sociala sammanhanget

För att förstå radikaliseringsprocesser i både fysiska och virtuella miljöer krävs en förståelse för det identitetsskapande och identitetsskyddande projektet. Det vill säga, det som motiverar individen att eftersträva gruppstillhörighet, att säga ja till ett narrativ och att självkategorisera sig som gruppmedlem. Detta gäller även i den virtuella verkligheten. Kaati et al har noterat att "Internet har hjälpt många ensamma personer att finna gemenskap och samhörighet med andra trots geografiska, fysiska, sociala eller psykologiska hinder från att träffas i det fysiska rummet" (Kaati et al., 2019, s. 18). En ensamagerande våldsverkare kan uppfatta sig själv som en fullvärdig medlem i en grupp efter att ha tagit del av och bejakat dess budskap. Den stora skillnaden är att denne inte nödvändigtvis är en aktiv deltagare i gruppens kollektiva arbete och strävan. Snarare är denne inympad genom sina egna tolkningar och antaganden, vilket innebär att riktade våldshandlingar bör ses som ett uttryck för en förmodad eller inbillad gruppidentitet.

Oavsett om det sker genom att stärka individens självkänsla eller identitet (Abrams & Hogg, 1988) så har terrorister och våldsbejakande extremistgrupper lyckats skapa virtuella ingrupper på internet där potentiella ensamagerande våldsverkare kan finna gemenskap och inspiration. Dessa individer tar del av, internaliserar och återger radikaliserande och polariserande retorik som skapar samhörighet med individer och ledare som de kanske aldrig har träffat ”i verkliga livet”. Ett exempel på detta är Omar Mateen, mannen som låg bakom attentatet mot nattklubben The Pulse i Orlando, Florida. Innan attacken svor Mateen trohet till Islamiska staten men förefaller inte ha haft någon koppling till eller ens kontakt med gruppen (Ackerman, 2016; Callimachi, 2016). Mateen hade kommit i kontakt med salafist-jihadistiska narrativ, identifierat sig med dem och självkategoriserat sig helt utan aktiv eller direkt kontakt med gruppen som konstruerat narrativet.

När ensamagerande skapar sig en gruppstillhörighet på internet kan de lätt missförstå och felkategorisera, och på så sätt konstruera ett alldeles unikt och eget förhållande till våldsanvändning. Att förstå, bejaka och tillämpa ett nytt grupp-narrativ utan någon som vägleder är komplicerat och tycks ofta falla under det fenomen som benämns ”ideological cross-over” – när en individ attraheras och radikaliserar av en grupps narrativ för att sedan begå terrorhandlingar i en annan grupps namn. Omar Mateen förefaller ha varit ett exempel på detta. Hans enda kända kontakter med jihadistiska organisationer innan han svor trohet till Islamiska staten var med al-Qaida genom al-Nusra (Barrett et al., 2016). Al-Nusra utkämpade hårda strider med Islamiska staten i Syrien och al-Qaida har alltid varit Islamiska statens främsta konkurrent om det salafist-jihadistiska ledarskapet.

Huruvida Mateen förstod eller över huvud taget brydde sig om skillnaden mellan dessa grupper är en öppen fråga (Taylor, 2016). På avstånd och över internet, i en virtuell social miljö där skillnaderna mellan ingrupp och utgrupp är abstrakta och inte påverkar vardagen, och långt mindre är en fråga om liv och död, kan det vara svårt för den nyomvände eller sökaren att hitta rätt. Den mest påträngande och polariserande retoriken kan störa ut minde iögonenfallande faktorer. Det vill säga, många av de mer subtila, kanske till och med outtalade, men icke desto mindre verkliga skillnaderna mellan ingrupp och utgrupp kan passera obemärkt förbi och förbli okända för den presumtive våldsverkaren.

3.3 Motiveringsgrunder

Dessa sociala kategoriseringsprocesser drivs av individens psykologiska behov. Inom Social identitetsteori finns två huvudsakliga hypoteser om vad dessa behov kan vara. Enligt *självaktningshypotesen* (Abrams & Hogg, 1988; Rubin & Hewstone, 1998) är en positiv utvärdering av ens ingrupp och en negativ utvärdering av utgrupper del av ett grundläggande mänskligt behov av att skydda den egna självkänslan (Sedikides & Strube, 1997). Enligt självaktningshypotesen är

låg självkänsla ett incitament och en motivering för grupptillhörighet, självkategorisering och beteende i enlighet med ingruppens prototyp, eftersom alla dessa höjer självkänslan (Hogg, 2016).

Osäkerhets-identitetshypotesen (Hogg, 2007) bygger på antagandet att individer kan uppleva oro och ångest när de känner sig osäkra i sin världsbild; i synnerhet när de känner sig osäkra på hur de ska bete sig och hur andra kan förväntas bete sig. Det är naturligt att individer försöker minimera osäkerheten i sina världsbilder, förhållningssätt, känslor och beteenden – särskilt om dessa skapar osäkerhet i den egna identiteten och självkänslan. Detta kan driva på individen att identifiera sig med en grupp som tillhandahåller klara gränser mellan ingruppen och utgrupper, klara normer och likaledes klara prototyper för hur man ska tänka och agera (Hogg, 2016, s. 10).

4 Den ensamagerande individen: demografi, psykologi och andra bakgrundsfaktorer

Bortom det sociala sammanhanget och dess påverkan är naturligtvis individens psykologiska och andra personliga egenskaper av central betydelse. Forskningen har gjort ett antal försök att sammanföra olika kategorier av ensamagerande våldsverkare för att genom jämförande studier skapa en bättre problemförståelse och därmed bereda möjlighet för mer effektiva motåtgärder. De ovan angivna problemen med olika begränsade studiepopulationer, långa observationsperioder och det stora antalet definitioner har bidragit till att sådana studier har små till inga möjligheter att utmynna i generaliserbara slutsatser. I detta stycke presenteras först två försök av forskare att aggregera olika kategorier av våldsverkare i syfte att skapa en övergripande profil. Dessa kan sägas illustrera både möjligheter och begränsningar med sådana ansatser. Därefter presenteras relevanta delar av den befintliga forskningen om de olika kategorierna separat, för att så översiktligt som möjligt redogöra för demografiska och psykologiska faktorer samt varningsbeteenden.

4.1 Aggregerade "varningsbeteenden"

Meloy et al en publicerade en typologi över "varningsbeteenden" avsedd som ett "användbart sätt att conceptualisera beteendemönster som indikerar ökande hot" (Meloy, Hoffmann, Guldman, & James, 2012, s. 260). Studien syftade till att producera en typologi som "fångar övergripande beteendemässiga eller psykologiska *mönster* som utgör förändringar som kan peka på en ökad risk" (Meloy, Hoffmann, Roshdi, & Guldman, 2014, s. 203). De menar att varningsbeteenden innefattar ett antal dynamiska variabler som kan indikera beteendemässiga, kognitiva och känslomässiga processer som pekar på ökad beslutsamhet att agera våldsamt. Alla varningsbeteenden förväntas inte föregå alla attacker, snarare föregås olika typer av riktat våld av mönsterbundna varningsbeteenden som är typiska för den specifika typen. Typologin framarbetades för att systematisera och åskådliggöra denna mönsterbundenhet.

Begreppet "varningsbeteenden" som det utformats i den forskning som gjorts av Fixated Research Group (James et al., 2007, 2010) har i andra källor benämnts "attacksignaler" ("signalling the attack") (Vossekuil et al., 2002), "avslöjande beteenden" ("tell-tale behaviors") eller "högriskindikatorer" ("high-risk indicators") (Calhoun & Weston, 2003), "stalkerliknande beteende" ("stalker-type behavior") (Mullen et al., 2009), "före-attacken signaler" ("preattack signals") (Dietz & Martell, 1989) samt "varningsflagg-indikatorer" ("red-flag indicators") (Meloy et al., 2013).

Den ursprungliga studien från 2012 gick igenom tidigare forskning ämnad att identifiera riskvariabler bland lönnmördare och andra som attackerar kända personer, politiker eller andra offentliga personer; patienter inom psykvården; skolskjutare och unga massmördare; vuxna massmördare; de som mördar sin make/maka; de som angriper sin arbetsplats; de som hotar och angriper representanter för de federala domstolarna (Meloy et al., 2012).

Meloy et al förefaller ha producerat den typologi som i litteraturen närmast motsvarar den definition av en ensamagerande våldsvärkare som ligger till grund för denna rapport. En svensk översättning av denna typologi har gjorts av professor Henrik Belfrage. De ”dynamiska variabler” som enligt Meloy et al utgör observerbara varningsbeteenden är följande (Belfrages terminologi inom parentes):

1. ”Pathway warning behavior” (Förberedelse)

Alla beteenden som ingår i utforskning, planering, förberedelse eller genomförande av en attack (Calhoun & Weston, 2003; Fein & Vossekuil, 1998).

2. ”Fixation warning behavior” (Fixering)

Alla beteenden som indikerar ett alltmer patologiskt fokus på en viss person eller en viss fråga. Det uppskattas eller mäts genom a) ökande intensitet i fokus på personen eller frågan; b) ökat tonläge i åsikterna; c) tilltagande negativitet i hur fixeringsobjektet karaktäriseras; d) inverkan på fixeringsobjektets familj eller omgivning, och (e) en arg emotionell underton. Dessa beteenden åtföljs ofta av försämringar i subjektets sociala sammanhang eller arbetsplats.

3. ”Identification warning behavior” (Identifiering)

Alla beteenden som indikerar en psykologisk önskan att vara en ”pseudo-elitsoldat”, ha en ”krigarmentalitet.” (Hempel et al., 1999). Detta är nära knutet till ett stort intresse för vapen eller annan militär eller polisiär utrustning. Subjektet identifierar sig med tidigare angripare eller mördare, eller identifierar sig som ett verktyg för att främja en viss fråga eller världsbild.

4. ”Novel aggression warning behavior” (Test av egen förmåga)

Subjektet begår en våldshandling för första gången som dock inte förefaller ha något samband med varningsbeteenden för riktat våld. Sådana handlingar kan genomföras i syfte att testa subjektets förmåga att begå våldsamma handlingar (de Becker, 1997) eller hur motiverad subjektet är (Hull, 1952). När mord begås som ett led i detta varningsbeteende kan det ses som bevis på förmågan att döda (”proof of kill”) (Meloy et al., 2014).

5. "Energy burst warning behavior" (Ökad aktivitet)
En ökad intensitet eller variation i aktiviteter som har samband med målet, vilket vanligtvis sker dagarna eller veckorna före attacken. Detta gäller även om aktiviteterna i sig själva förefaller ofarliga (Odgers et al., 2009).
6. "Leakage warning behavior" (Viss kommunikation/information till omgivningen)
Avsikten att attackera och skada ett mål kommuniceras till en tredje part (Meloy & O'Toole, 2011).
7. "Last resort warning behavior" (Enda möjliga utväg, våld det enda alternativet)
Tecken som tyder på en uppfattning om nödvändigheten av våld eller att våldsanvändning är brådskande (Mohandie & Duffy, 1999). En stegrad upplevelse av desperation eller nödläge kommuniceras i ord eller handling och subjektet känner sig instängd i ett hörn (Meloy et al., 2014). Det finns nu inget alternativ till våld och konsekvenserna är berättigade (de Becker, 1997).
8. "Directly communicated threat warning behavior" (Direkt och explicit kommunikation)
Ett direkt hot kommuniceras i förväg, antingen till målet eller myndigheterna. Ett hot är en skriftlig eller muntlig kommunikation som antingen underförstått eller uttryckligen uttrycker en önskan eller avsikt att skada eller döda målet, eller individer som förknippas med målet.

Dessa åtta varningsbeteenden sammanfaller med riskvariabler för riktat våld som har identifierats av andra forskare. Exempelvis kan mönstret för "identification warning behavior" inbegripa ansamling av vapen och annan militär utrustning såsom Dietz har noterat (Dietz, 1986) medan mönstret för "leakage warning behavior" kan, som Meloy och O'Toole har observerat, utgöras av inlägg på sociala medier timmarna före en planerad attack (Meloy & O'Toole, 2011). Typologin förefaller både konsekvent och omfattande och förefaller fånga upp de varningsbeteenden som i litteraturen identifierats som centrala. Författarna påpekar förvisso att ytterligare empirisk forskning är nödvändig för att kunna bedöma typologins tillförlitlighet.

4.2 Övergripande "riktat demonstrativt våld"

En annan studie som är värd att notera i detta sammanhang är den jämförande analys av skolskjutare och unga jihadistiska terrorister i Tyskland åren 2000 till 2013 som utfördes av Böckler et al (2018). Studien syftade till att utröna psykologiska och socialpsykologiska likheter och skillnader mellan dessa två kategorier.

Den empiriska ansatsen och dess begränsningar är betecknande för de utmaningar som forskningen ställs inför: studiepopulationen var mycket liten (n=14), de jihadistiska terroristerna var (med ett undantag) inte ensamagerande, och den primära källdokumentationen bestod av material från polis och domstol, inte från våldsverkarna själva. Dessa begränsningar är omfattande och studiens resultat bör förstås som en arbetshypotes, som icke desto mindre är intressant inom ramarna för föreliggande rapport.

Liksom Meloy och hans kollegor uppfattade Böcklers forskarteam likheter i individernas utvecklingsbana mot våldsanvändning, beteendeförändringar, utlösande händelser och attackernas genomförande (Böckler et al., 2018a). Den jämförande analysen gav vid handen att utvecklingsbanorna bland skolskjutare och jihadistiska terrorister var ”ganska lika i allmänna termer” men också att de uppvisade viktiga variationer (Böckler et al., 2018a, s. 20).

Samtliga uppvisade ett missnöje eller en förtrytelse som uppstått i ett socialt sammanhang och som kulminerat i en personlig kris. För skolskjutarna bottade missnöjet i antingen krav i hemmet eller förödmjukelser i skolan medan terroristerna upprördes av osäkerhet rörande den egna kulturella identiteten, ofta i samband med problem på arbetsmarknaden. Samtliga uppvisade även ett glapp mellan det verkliga jaget och det ideala jaget – mellan den de faktiskt var och deras idealiserade självbild – samt en verklighetsuppfattning påverkad av psykisk problembild. Samtliga utgick även från politiskt-kulturella skript med våldsamt innehåll, det vill säga att de tog åt sig och agerade på information om hur andra redan hanterat liknande upplevelser. För samtliga var valet av skript ”biografiskt lämpligt” – det passade individens levnadsbana – och det skedde vid ”rätt ögonblick”, just då de sökte efter en lösning på sin situation (Böckler et al., 2018a, s. 20). I samtliga fall spelade sociala nätverk, fysiska eller virtuella, en central roll i utvecklingsbanan. Sociala förhoppningar – om nätverk, vänskap, erkännande, respekt – var likaledes centrala. Utvecklingsbanan mot våldsanvändning innebar i samtliga fall en begränsning av sociala interaktioner, en ökad tillbakadragenhet och allt större fokus på privata rutiner och ritualer, i takt med att planeringen och förberedelserna intensifierades.

Böckler och hans kollegor drar slutsatsen att ”radikala sociala utrymmen” blir stegvis mer centrala för de blivande förövarnas självförståelse och självkänsla, men att de individuella upplevelserna – ”pågående missnöje, vardagliga utmaningar, moralisk upprördhet och i vissa fall stressen av brottsbekämpande myndigheters övervakning” – utgör utlösande faktorer som pressar individen till att agera demonstrativt i enlighet med den nya våldsamma självuppfattningen och identiteten (Böckler et al., 2018a, s. 21). ”Slutligen fungerar genomförandet av ett riktat våldsdåd som en invigningsceremoni genom vilken individen ansluter sig till andra ideologiskt motiverade vedergällare, och som en slutgiltig och oåterkallelig allmän uppvisning av den radikala identiteten” (Böckler et al., 2018a, s. 21).

Även om aggregerade studier av två eller flera kategorier av ensamagerande våldsverkare kan ge vissa övergripande insikter reduceras insikternas finkornighet av det bredare urvalet. En översikt av de olika kategorierna var för sig – terrorister, skolskjutare och attentatsmän – erbjuder större detaljrikedom men är inte heller helt problemfri.

4.3 Ensamagerande terrorister

En stor del av den litteratur som är inriktad på ensamagerande terrorister är fokuserad på att identifiera vad som skiljer ensamagerande terrorister från de som agerar i grupp. Även om denna distinktion inte är huvudfokus i föreliggande rapport är det värt att notera att man inom forskningen inte nödvändigtvis uppfattar den ensamagerande terrorismen som ett separat fenomen i förhållande till övrig terrorism, utan som en variation därav (Lindekilde et al., 2019). Det finns dock skillnader mellan ensamagerande och gruppagerande. Dels är det vanligare att ensamagerande terrorister är diagnosticerade med psykisk sjukdom (Corner & Gill, 2015), dels agerar de utifrån andra strategier och tenderar att välja en annan typ av mål (Becker, 2014). Generellt uppfattas dock inte psykisk sjukdom hos ensamagerande som en orsak till våldsanvändning; drivkraften är snarare av politisk eller ideologisk natur (Hartleb, 2020).

Ensamagerande terroristers val av mål utgår från det ideologiska ramverket (Becker, 2014). De mål och metoder som ses som legitima av en ensamagerande terrorist inom extremhögern skiljer sig alltså från de som ses som legitima av en ensamagerande terrorist inom den salafist-jihadistiska rörelsen, även om de kan sammanfalla på vissa punkter. Graden av ideologisk förankring varierar dock mellan individer. Lindekilde med kollegor (Lindekilde, O'Connor, & Schuurman, 2017) kategoriserar till exempel ensamagerande terrorister som antingen *volatila* eller *autonoma*. Den volatila ensamagerande terroristen är oberäknelig och agerar vanligtvis impulsivt, har sällan starka kopplingar till ideologiskt extremistiska miljöer och saknar både ideologiskt och finansiellt stöd. Den autonoma ensamagerande terroristen har en starkare koppling till extremistiska miljöer men agerar icke desto mindre utan gruppens inblandning. Detta kan bero på att han eller hon uppfattar att sannolikheten att lyckas med ett attentat är större om det utförs på egen hand eller upplever ett personligt ansvar att agera. I förhållande till de volatila ensamagerande, planerar de autonoma sina attacker längre i förväg och är även mer benägna att hålla sig till en attackplan när attentatet väl har påbörjats.

Det bör dock noteras att motivet till ett terrordåd utfört av en ensamagerande ofta är komplext och mångfacetterat och ibland förekommer inslag av psykisk sjukdom (Borum et al., 2012). Detta medför att en individs ideologiska bevekelsegrund inte alltid är enkel att begripa eller kategorisera. Jämfört med gruppagerande terrorister är ensamagerande mer begränsade i fråga om bland annat expertis och resurser och kan därför inte bygga upp samma operativa förmåga (Schuurman et al., 2018).

4.3.1 Demografi och bakgrund

Forskning kring ensamagerande terrorister i såväl USA som Europa visar att en övervägande andel, omkring 95 %, av de som blir ensamagerande terrorister är män (Gill et al., 2014; Spaaij, 2010). I övrigt är dock ensamagerande terrorister en demografiskt ”spretig” grupp. Åldersspridningen är relativt stor, från övre tonåren upp till omkring sjuttioårsåldern med en medelålder runt 35 år (Gill et al., 2014), vilket generellt är en högre ålder än för gruppagerande terrorister. Även utbildningsnivån varierar; här finns såväl välutbildade som lågutbildade (Spaaij, 2010). Många är dock arbetslösa eller har relativt okvalificerade arbeten (Gill et al., 2014; Gruenewald et al., 2013).

Ungefär hälften av alla ensamagerande terrorister i USA och Europa har någon form av kriminell bakgrund och omkring hälften har tidigare använt någon form av våld (Gill et al., 2014; Gruenewald et al., 2013; Schuurman et al., 2018). En studie som jämförde ensamagerande högerextrema terrorister i USA med andra högerextrema våldsverkare visar att omkring 25 % av de ensamagerande hade tidigare militär erfarenhet, vilket var klart vanligare än de dryga 7 % av de andra högerextrema våldsverkarna (Gruenewald et al., 2013). Något lägre siffror återfinns i en studie av ensamagerande terrorister från Nordamerika och Europa (Schuurman et al., 2018), där omkring 15% hade militär bakgrund och ca 35% hade tränat på att använda skjutvapen, något som bedömdes som relativt lågt jämfört med gruppagerande terrorister. Knappt en fjärdedel av de ensamagerande terroristerna i studien om ensamagerande högerextrema terrorister hade någon typ av missbruksproblem (Schuurman et al., 2018).

4.3.2 Socialt sammanhang

Många ensamagerande terrorister förefaller leva relativt begränsade sociala liv. Det är vanligt att de bor helt ensamma eller i varje fall inte tillsammans med någon inom den egna familjen. Forskning på ensamagerande terrorister från USA och Europa visar att de relativt ofta är ensamstående utan familj, barn eller partner (Gill et al., 2014; Gruenewald et al., 2013). I vissa fall är dessa individer extremt isolerade och skulle kunna karaktäriseras som ”loners” (Gruenewald et al., 2013). Många gånger förefaller det att vara så att det som utifrån uppfattas som ensamhet och isolering snarare handlar om att ett tidigare socialt sammanhang har bytts mot ett nytt, kanske över nätet (Corner et al., 2019). Ett tecken på detta är att många ensamagerande har kopplingar till människor med liknande ideologisk övertygelse som de själva. Det kan röra sig om familjemedlemmar, vänner eller personer i en rörelse eller organisation som delar ens värderingar. Kommunikation över nätet med likasinnade är vanligt, liksom konsumtion av ideologisk propaganda (Gill et al., 2014). Vissa stressfaktorer, såväl lång- som kortvariga, är vanliga, exempelvis förlust av en närstående, arbetslöshet eller upplevelse av att ha blivit respektlöst behandlad (Corner et al., 2019).

4.3.3 Psykologiska faktorer

Världsbilder och tankesätt som mynnar ut i ensamagerandeterrorism diskuteras av Borum et al (2012). De menar att ensamagerande terrorister kännetecknas av ett dualistiskt synsätt där individer klassas som goda eller onda, alternativt en syn präglad av upplevelsen av orättvisa samt aggression mot de eller det som anses utgöra ett hot. Individerna i fråga uppvisar även ett starkt behov av att skapa mening eller tillhörighet och ett upplevt behov av upprättelse eller rättvisa kan vara avgörande för vilka som dras till terrorhandlingar. Även ett sökande efter status, identitet, spänning eller hämnd kan leda till terrorhandlingar liksom en tendens att skuldbelägga andra för problem och negativa upplevelser, snarare än sig själv eller yttre omständigheter. Slutligen menar Borum med kollegor också att en överdriven tendens att tolka andras intentioner som hotfulla innebära en riskfaktor.

McCauley och Moskalenko (2014) presenterar två profiler som beskriver ensamagerande terrorister, antingen *frånkopplade och psykiskt sjuka* eller *starkt empatiska och ansvarstagande*. Frånkopplade och psykiskt sjuka individer är socialt isolerade "loners" som drivs av hämndbehov eller behov av upprättelse och de uppvisar ofta tecken på psykisk sjukdom. Typiskt för de ensamagerande terrorister som kategoriseras som starkt empatiska och ansvarstagande är ett behov av att agera för att motverka eller hämnas andras faktiska eller inbillade lidande; de upplever ofta att de är moraliskt förpliktigade att agera. Studien baseras delvis på statistiskt material och delvis på fallstudier och bör därför tolkas med viss försiktighet. Samtidigt visar den att ensamagerande terrorister snarare kan beskrivas utifrån flera profiler än en enskild, om någon.

Det finns ett stort antal studier som har undersökt förekomsten av psykisk sjukdom bland terrorister. Bland gruppagerande terrorister tycks förekomsten av psykisk sjukdom vara lägre än bland befolkningen i stort. Samtidigt uppvisar ensamagerande terrorister en högre förekomst av psykisk sjukdom än den bredare befolkningen, enligt studier på ensamagerande terrorister i såväl USA som Europa (Corner & Gill, 2015; Gruenewald et al., 2013). Enligt en av dessa studier var psykisk sjukdom omkring tretton gånger vanligare hos en ensamagerande terrorist jämfört med en gruppagerande (Corner & Gill, 2015). Samtidigt var psykisk sjukdom belagd hos omkring en tredjedel av de ensamagerande terroristerna som ingick i studien. De flesta ensamagerande terrorister hade alltså inte någon psykiatrisk diagnos. Liknande siffror förekommer även i andra studier, exempelvis hos Gruenewald et al (2013) där omkring 40 % av de ensamagerande terroristerna lider av psykisk sjukdom. Att det finns en så tydlig skillnad i förekomsten av psykisk sjukdom mellan gruppagerande och ensamagerande terrorister tros delvis bero på att man under rekrytering till terroristorganisationer främst riktar sig till normalfungerande individer som inte riskerar att väcka för mycket uppmärksamhet eller på annat sätt äventyra organisationens verksamhet (Silke, 2003). De som inte fungerar socialt sällas helt enkelt ut av organisationerna.

Vad det gäller diagnoser tycks bland annat schizofreni och vanföreställningar men också autismspektrumdiagnoser (ASD) vara vanligare hos ensamagerande terrorister jämfört med såväl gruppagerande som normalbefolkningen (Corner et al., 2016). ASD kopplas normalt sett inte till ökad våldsbenägenhet. I detta sammanhang menar man att diagnosen kan vara relevant eftersom ASD negativt påverkar möjligheten att ha fungerande relationer med andra och att dessa individer ofta finner en social gemenskap online. ASD kan alltså vara en faktor som påverkar individens sociala isolering och risken att influeras av radikala idéer vilket föregår våldsanvändning, snarare än att ASD är en riskfaktor i sig.

Psykisk sjukdom innebär naturligtvis inte i sig en ökad risk för att en individ blir ensamagerande terrorist och vissa diagnoser är dessutom mindre vanliga i denna grupp än normalbefolkningen. Exempelvis tycks ensamagerande terrorister lida av depression i mindre utsträckning än normalbefolkningen och de förefaller även ha inlärningssvårigheter i lägre utsträckning. Problem orsakade av inlärningssvårigheter kan tänkas göra det svårare att planera en attack (Corner et al., 2016).

4.3.4 Varningstecken

Många ensamagerande terrorister ägnar sig åt planering och förberedelser innan en attack, exempelvis inköp av vapen (Gill et al., 2014; Schuurman et al., 2018). Många tycks dock lägga mindre vikt vid säkerhetsåtgärder såsom dataskydd och det är vanligt att vapen inte göms utan istället förvaras hemma (Schuurman et al., 2018). De allra flesta har på något sätt kommunicerat sina tankar eller intentioner till andra, så kallat läckage, exempelvis till familj, kollegor, vänner eller online och det är vanligt att någon i omgivningen har en misstanke om att individen i fråga är involverad i något relaterat till terrorism. Många har dessutom skrivit brev eller gjort offentliga uttalanden där individens ideologi har framkommit. Vissa försöker rekrytera andra eller skapa grupper och många genomför någon form av övning inför attacken (Gill et al., 2014).

Ensamagerande terrorister, även de som är engagerade i terrorism som inte är religiöst motiverad, visar ofta en ökad religiositet eller så har de har konverterat, och många har konsumerat litteratur om, eller propaganda av, andra ensamagerande terrorister (Gill et al., 2014). Det är också vanligt att de har flyttat och bytt bostad året eller åren innan attacken. Många har problem och konflikter i sina sociala relationer, antingen till närstående eller till andra individer de upplever som viktiga (Gill et al., 2014).

En undersökning av tidslinjen för de beteenden som leder fram till att en ensamagerande terrorist utför en attack visar att det är vanligt att individen först engagerar sig i icke-radikala miljöer följt av mer radikala (Schuurman et al., 2018). Individen läcker vanligtvis information om sina intentioner relativt långt i förväg, ibland år i förväg, och vanligen innan planering av själva attacken inleds. Detta kan förklaras av att individen först har en mer otydlig intention som sedan blir allt

mer utarbetad och att säkerhetstänkandet och säkerhetsrutinerna utvecklas i takt med intentionen. En annan möjlighet är att individen successivt anpassar intentionen till förmågan. Det är vanligt att det slutgiltiga målet bestäms nära inpå attacken, det vill säga först efter att många förberedelser gjorts.

En jämförelse mellan lyckade och misslyckade attacker visar dock att lyckade attacker oftare utförs av mer ”hemliga” gärningsmän som kommunicerar mindre, har färre interaktioner med andra och konsumerar mindre propaganda och litteratur. De är också mer socialt isolerade och har oftare en historia av psykisk sjukdom (Gill et al., 2014).

4.4 Ensamagerande attentatspersoner

Begreppet ensamagerande attentatspersoner är inte ett vedertaget begrepp för att definiera en specifik grupp av ensamagerande. Det är konstruerat för denna rapport i ett försök att fånga upp de ensamagerande våldsverkare som är motiverade av någon form av ideologi eller syfte, i vid bemärkelse, men som inte faller inom ramen för ensamagerande terrorister. Till kategorin ensamagerande attentatspersoner hör till exempel vad som i litteraturen vanligtvis benämns ”assassins”, definierat av McCauley och kollegor som personer som attackerat, eller försökt attackera, en framträdande person av offentlig status (McCauley et al., 2013).

Ensamagerande attentatspersoner angriper främst individer som han eller hon redan känner eller känner till, exempelvis före detta klasskamrater, lärare eller offentliga personer (ex. politiker). Ett svenskt exempel på denna kategori av våldsverkare skulle kunna vara Mijailo Mijailović som mördade utrikesminister Anna Lindh 2003 (Unsgaard & Meloy, 2011).

4.4.1 Demografi och bakgrund

Bland ensamagerande attentatspersoner finns möjligtvis en något högre andel kvinnor jämfört med övriga typer av ensamagerande våldsverkare. Studier med utgångspunkt i Europa och USA pekar på att någonstans omkring var sjätte eller mer är kvinna (Hoffmann, 2009; Hoffmann et al., 2011; James et al., 2007; McCauley et al., 2013). Åldersspannet tycks brett, i en studie varierade åldern på våldsverkarna mellan 22 och 83 med en medelålder på 40 år (Hoffmann et al., 2011). I en annan studie varierade åldern från 16 till 73, med en medelålder på 35 år (McCauley et al., 2013). Ensamagerande attentatspersoner är vanligtvis relativt lågutbildade, många har vid något tillfälle tidigare varit arresterade (McCauley et al., 2013). Det är också vanligt med arbetslöshet eller en på annat sätt instabil arbetssituation (Hoffmann, 2009; McCauley et al., 2013). Många har tidigare erfarenhet av vapen och/eller har sedan tidigare uppvisat ett intresse för våld (McCauley et al., 2013).

4.4.2 Socialt sammanhang

Ensamagerande attentatspersoner är ofta socialt isolerade och det är ovanligt att de är i ett förhållande (Hoffmann et al., 2011). En studie av attacker på politiker i Europa utförda av ensamagerande attentatspersoner visade att omkring hälften var socialt isolerade och av dessa var många extremt isolerade (James et al., 2007).

4.4.3 Psykologiska faktorer

Det är mycket vanligt att ensamagerande attentatspersoner lider av psykisk sjukdom (Corner et al., 2016; Hoffmann, 2009; Hoffmann et al., 2011). Exempelvis visar en studie med fokus på attacker mot europeiska politiker att över hälften av våldsverkarna hade någon psykiatrisk diagnos (James et al., 2007). Hos de ensamagerande attentatspersoner som förföljer eller utför attacker mot exempelvis offentliga personer är psykotiska personlighetsdrag och vanföreställningar vanliga och de är många gånger olyckliga, depressiva eller suicidala (Hoffmann, 2009; Hoffmann et al., 2011). Ibland lider de av en form av narcissism vilken visar sig som en känsla av att vilja höra samman med den eller de personer som utgör målet för attacken. Ibland lider de istället av en form av paranoia som grundar sig i en känsla av att vara sviken eller förrådd. Enligt en studie som undersökt varningstecken och beteenden hos ensamagerande attentatspersoner i Tyskland lider våldsverkare som utför dödliga eller potentiellt dödliga attacker oftare av svårare psykisk sjukdom, exempelvis psykotiska sjukdomar som paranoid schizofreni, och de är oftare suicidala jämfört med de våldsverkare som utför mindre farliga attacker (Hoffmann et al., 2011). Studier visar att omkring 20-40% av ensamagerande attentatspersoner tycks ha en historia av missbruk (Hoffmann et al., 2011; McCauley et al., 2013). Det är också värt att nämna att det av olika anledningar är vanligt att psykiskt sjuka våldsverkare inte har fått vård för sina problem (Meloy et al., 2008).

4.4.4 Varningstecken

Samma studie av ensamagerande attentatspersoner i Tyskland (Hoffmann et al., 2011) har funnit att de flesta planerar och förbereder sina attacker i någon mån. Många gånger är dessa förberedelser kända av myndigheterna, exempelvis genom tidigare försök. De flesta individer uppvisade också ökad aktivitet i beteenden relaterade till attacken tiden innan den genomförs, vanligtvis inom tre månader före attacken. Det kunde till exempel handla om förberedelser eller kontaktsökande. Nästan alla uppvisade någon form av fixering, vanligen vid en person eller sakfråga. I vissa fall kunde denna fixering beskrivas som patologisk och så stark att den utgjorde ett hinder i exempelvis sociala sammanhang. Det var också vanligare att individer med patologisk fixering utförde mer dödliga attacker. Ungefär hälften av individerna tycktes identifiera sig med exempelvis terrorister eller tidigare attentatspersoner eller så uppvisade de en form av krigar-mentalitet.

Däremot var varken läckage eller direkta hot särskilt vanliga i denna grupp. Andra studier har visat att direkta hot normalt sett har ett negativt samband med förekomsten av en attack (Meloy et al., 2004b).

4.5 Ensamagerande skolskjutare

Skolskjutningar är en komplicerad företeelse och litteraturen uppvisar en mångfald i fråga om både definitioner och mätvärden. I en större studie definieras ”targeted school violence” som en incident där a) någon som är eller nyligen har varit elev eller student attackerar någon på sin skola med dödligt vapen och b) våldsverkaren har avsiktligt valt skolan som plats för att genomföra attacken (Vossekuil et al, 2002, s. 7). Denna sorts attack förekommer företrädesvis i USA men är en förhållandevis begränsad företeelse i Europa. Ett antal attacker i USA har dock blivit tongivande för företeelsen då de av presumptiva våldsverkare betraktas som mönster, förebilder eller inspirationskällor. I detta hänseende har attacken vid Columbine High School i april 1999 – då två elever mördade tolv andra elever och en lärare – en absolut särställning.

Lindgren och Thodelius (2017) identifierar fem kategorier av s.k. kulturella skript – narrativ som påverkar eller karaktäriserar en individs beteende – vilka vanligen förekommer inom skolskjutares tankevärldar: nihilism, intresse för våld och vapen, identifikation och samhörighet med anti-hjälte ideal, performativa element samt att behov att sända ett budskap. Förutom att rättfärdiga en skolskjutares eget handlande kan kulturella skript också direkt påverka hur ett attentat genomförs (Newman, 2004). Denna påverkan är en konsekvens av att tidigare attentat och våldsverkare ofta utgör en inspirationskälla för efterkommande våldsverkare i fråga om klädval, vapen och tillvägagångssätt (Lindgren & Thodelius, 2017). Malkki (2014) särskiljer mellan tre olika sorters skolskjutningar: skjutningar med klara politiska budskap, skjutningar med referenser till Columbine och isolerade incidenter.

Skolskjutare tillskriver ofta tidigare gärningspersoner en sorts hjältestatus; de bildar en uppfattning om ”sina föregångare” som individer som förkastat sin roll som offer och tagit strid mot den sociala ordningen med de sista till buds stående medlen: våld och förstörelse (Raitanen et al., 2019). När tidigare skolskjutningar tjänar som inspirationskällor är den sociala marginaliseringen i form av exkludering och utanförskap en ständigt återkommande faktor (Raitanen et al., 2019). Det är denna upplevelse av utanförskap och andra former av social marginalisering i kombination med avsaknaden av sociala relationer som skulle kunna påverka individen i positiv riktning, som utgör en central riskhöjande faktor för skolskjutningar (Juan & Hemenway, 2017).

4.5.1 Demografi och bakgrund

De individer som utför skolattacker är i princip alltid unga män, med en ålder som varierar från omkring elva upp till dryga fyrtio år (McCauley et al., 2013). Till stor del på grund av att de är så unga, är skolskjutare vanligtvis lågutbildade (McCauley et al., 2013). De flesta individer kommer från hem med två föräldrar, vanligtvis är dessa också de biologiska föräldrarna (Vossekuil et al., 2002). Vissa studier menar dock att det är relativt vanligt förekommande att våldsverkaren har en problematisk relation till föräldrarna och att föräldrarna har dålig inblick i sina barns liv, något som man tror kan leda till att barnen har färre gränser och regler att förhålla sig till (O'Toole, 2009; Twemlow, 2000).

4.5.2 Socialt sammanhang

De som begår skolattacker tycks överlag inte vara socialt isolerade. En omfattande studie baserad på skolskjutare i USA visar att skolskjutare ofta har relativt normala nivåer av umgänge även om omkring en tredjedel upplever sig vara eller upplevs av andra som "loners" (Vossekuil et al., 2002). Samma studie visar att de är mycket vanligt att de som begår skolattacker har blivit mobbade eller på andra sätt avvisats av vänner eller skolkamrater, eller att de blivit lämnade av en kärlekspartner, även om det inte är klarlagt om de blivit det i högre grad än andra (Weisbrot, 2008).

4.5.3 Psykologiska faktorer

Individer som begår skolattacker upplever ofta ett slags hämndbegär eller vilja att ge igen som kan komma av en upplevelse av personligt misslyckande och en känsla av att ha blivit förorättad, vilket motiverar dem att ta till våld (McCauley et al., 2013). Det är vanligt att de har en historia av djup depression eller desperation och de flesta har tidigare försökt eller hotat med att ta livet av sig (Borum et al., 2010; McCauley et al., 2013). Många av de som utfört skolattacker beskrivs ha upplevt vad som på engelska kallas "unfreezing", en känsla av att vara fränkopplad från ett sammanhang vilken i sin tur leder till att man upplever att man har lite att förlora (McCauley et al., 2013). Det är vanligt att denna fränkoppling följer på en större förlust eller motgång i livet och det är också vanligt att individer som utfört en skolattack har upplevt någon form av förlust som de haft svårt att hantera eller att de har varit mobbade, ibland under mycket lång tid (Borum et al., 2010; Vossekuil et al., 2002). Det tycks också vanligt att dessa individer har svårt att hantera motgångar (Vossekuil et al., 2002). En studie av 15 fall av skolattacker i USA visar omkring hälften av fallen att den eller de som avvisat våldsverkaren också blir ett offer i den efterföljande attacken (Leary et al., 2003). En del tycks motiverade av status- och risksökande, men detta verkar vanligtvis spela en mindre roll (McCauley et al., 2013).

Gruppen skolskjutare är inte nödvändigtvis en homogen grupp. En studie har föreslagit tre typer av skolskjutare (Langman, 2009); *traumatiserade*, *psykotiska* eller

psykopatiska, men försöker inte direkt utreda hur vanliga de olika typerna är. De traumatiserade skolskjutarna har genomgått ett tidigare trauma, exempelvis problem i hemmet med kriminella och missbrukande föräldrar, eller så kan de ha blivit utsatta för fysiska eller sexuella övergrepp. De psykotiska skolskjutarna led av bland annat schizofreni och schizotyp personlighetsstörning medan de psykopatiska skolskjutarna uppvisade tecken på narcissism, sadism och en brist på empati. I vissa fall tycks de traumatiserade skolskjutarna ha haft kriminella eller våldsbenägna fäder som fungerat som förebilder. För de psykotiska skolskjutarna fanns typiska riskfaktorer för våldsbenägenhet vid schizofreni, exempelvis tidig sjukdomsdebut och förekomst av missbruk och de psykopatiska skolskjutarna hade tidigare vana med och fascination för vapen.

I ett försök att resonera kring processen som leder fram till en skolskjutning eller skolattack menar McCauley med kollegor (McCauley et al., 2013) att flera kännetecken samverkar på ett sätt som gör det troligare för individer som innehar dessa egenskaper att utföra våldsdåd; känslor av personligt misslyckande är ett motiv till att använda våld, depression och personlig kris innebär att individen har mindre att förlora på att utföra våldsdåd och i de fall där individen har erfarenhet av vapenhantering är detta en resurs tillämpbar i utförandet av våldshandlingar.

4.5.4 Varningstecken

Det är mycket vanligt att skolattacker föregås av beteenden som fått andra att reagera, exempelvis indirekta hot eller tecken på överdriven fascination för våld (O'Toole, 2009). Vid de flesta attacker kände någon till våldsverkarens planer eller vilja att genomföra en attack även om direkta hot är relativt ovanliga; här är det alltså vanligt med så kallad "leakage" (Vossekuil et al., 2002). En studie av Meloy et al som särskilt utgår från den uppsättning varningsbeteenden som presenterades tidigare (se 4.1 ovan) visar dock att "leakage" är vanligt även bland individer som inte genomfört någon attack, vilket skulle göra det till en svag indikator (Meloy et al., 2012). Samma studie pekar på att "last resort" och möjligen "energy burst" beteenden skulle kunna vara starka indikatorer medan "directly communicated threats" – direkt uttalat hot – snarare skulle kunna vara en tänkbar indikator på bristande vilja eller förmåga att genomföra en attack då detta var vanligare hos de som inte utförde någon skolattack. Det är också relativt vanligt att andra individer på något sätt är involverade i attacken (Vossekuil et al., 2002).

En studie visar att nästan hälften av de individer som blir skolskjutare har tidigare erfarenhet av vapen eller en fascination för våld eller vapen, och de har i vissa fall en tidigare historia av våldsanvändning eller annan kontakt med polisen (McCauley et al., 2013; Vossekuil et al., 2002). Vissa forskare poängterar att det ändå är relativt få individer som har en tidigare historia av våldsanvändning (Gerard et al., 2016).

4.6 Övriga ensamagerande

Till gruppen övriga ensamagerande hör framförallt individer som genomfört dåd där händelsen klassats som pågående dödligt våld men som inte tydligt faller under någon av de andra kategorierna. Hit hör möjligen en del fall av vad som på engelska brukar kategoriseras som "active shooters". Begreppet "active shooter" definieras ungefär som "en individ i färd med att döda eller försöka döda andra inom ett begränsat område där människor befinner sig eller rör sig" (Blair & Schweit, 2014, s. 5). En ungefärlig svensk motsvarighet till detta begrepp skulle kunna vara begreppet "pågående dödligt våld." Det är viktigt att notera att begreppen har ett operativt snarare än beskrivande syfte och kan i praktiken rymma alla kategorier ovan.

Andra typer av ensamagerande våldswerkare som inte nödvändigtvis ryms inom kategorierna ovan är sådana som begår så kallade vansinnesdåd, massmord eller "suicide by cop" som inte klassas som terrorism eller där motivet eller syftet med attacken helt enkelt är oklart. Här presenteras i korthet relevanta forskningsresultat gällande dessa typer av våldswerkare.

4.6.1 Pågående dödligt våld, "active shooters"

I ett försök att identifiera typiska faktorer för "active shooters" genomfört av FBI (Silver et al., 2018), innefattade studiepopulationen bland annat skolskjutare och andra kategorier av ensamagerande våldswerkare. Individerna hade vanligtvis upplevt flera stressfaktorer under året innan händelsen, av vilka de vanligast förekommande var, i fallande ordning, problem med den mentala hälsan; ekonomiska problem; jobbrelaterade problem; samt konflikter med vänner eller äktenskapsproblem. I genomsnitt hade individerna i studien upplevt knappt fyra separata stressfaktorer under det år som föregick attacken. Sambanden mellan psykisk sjukdom och beteende är givetvis komplexa men det är värt att notera att man i rapporten betraktar mental hälsa som en stressfaktor, det vill säga något som ökar risken för våldsanvändande. Man fann att en fjärdedel av våldswerkarna hade blivit diagnostiserade med psykisk sjukdom vid något tillfälle i livet och omkring hälften av individerna hade problem med sin mentala hälsa. Av de som blivit diagnostiserade med en psykisk sjukdom var affektiva störningar vanligast, följt av ångestproblematik, psykossjukdomar och personlighetsstörningar. Till affektiva störningar räknas bland annat depression och till psykossjukdomarna hör exempelvis schizofreni. I studien understryker man också att psykisk sjukdom eller tecken på psykisk sjukdom i sig är en mycket dålig prediktor för våldsam beteende, men att det kanske är relevant att titta på förmågan att hantera motgångar mer generellt.

4.6.2 Massmördare

I en studie av 115 amerikanska ensamagerande massmördare ("solo mass murderers") noterades att våldsverkarna nästan uteslutande var män som vanligtvis var relativt lågutbildade (Gill et al., 2017). Det var vanligt att de var ensamstående och runt en fjärdedel karaktäriserades som socialt isolerade. Omkring hälften av våldsverkarna hade tidigare blivit dömda för olika typer av brott och omkring hälften hade någon form av missbruk. Fler än hälften hade länge levt med någon typ av långvarig stressfaktor, exempelvis finansiella bekymmer, problem med att få eller behålla jobb, svårigheter att få sociala relationer att fungera och andra upplevda kriser. Omkring hälften var diagnosticerade med en psykisk sjukdom. Diagnoserna varierade från depression till bipolär sjukdom och posttraumatiskt stressyndrom. Drygt hälften av våldsverkarna i studien uppvisade någon form av hämndbegär eller önskan att ge igen ("grievance") mot någon eller något: enskilda individer, grupper, företag och myndigheter fanns bland de vars handlingar eller beslut upplevdes förtjäna en våldsam respons. Studien visade också att "leakage" var mycket vanligt inom denna grupp.

I en annan studie som analyserade 33 tyska massmördare – nästan uteslutande ensamagerande – var nära nog samtliga män (Allwinn et al., 2019). Våldsverkarnas ålder varierade kraftigt, från 26 till 76 år, varav en majoritet befann sig inom spannet 30 till 50 år. Utbildningsnivån varierade stort och ungefär hälften av våldsverkarna var arbetslösa när dådet begicks. Drygt hälften av våldsverkarna i studien hade haft en svår uppväxt, exempelvis vistelse i fosterhem, missbruk bland föräldrar eller erfarenhet av fysiska eller sexuella övergrepp.

Omkring en tredjedel av de tyska våldsverkarna var psykotiska och många tycks ha lidit av någon form av schizofreni. Bland de psykotiska våldsverkarna var vanföreställningar om att vara förföljd eller trakasserad vanligt förekommande. Bland de icke-psykotiska våldsverkarna var det istället vanligt att fantisera kring hämnd för olika upplevda oförrätter; dessa individer föreföll dessutom vara särskilt benägna att uppleva att de utsatts för någon oförrätt eller blivit kränkta. För både psykotiska och icke-psykotiska massmördare var det vanligt att de klassades som så kallade "injustice collectors" vilket innebär att de noterar oförrätter och hyser långvarigt agg; de så att säga samlar på oförrätter. Omkring två tredjedelar av de icke-psykotiska våldsverkarna hade upplevt minst en stressfaktor under året innan dådet i form av finansiella problem, problem i ett förhållande eller problem på arbetsplatsen som lett till någon form av disciplinära åtgärder. Detsamma gällde för knappt hälften av de psykotiska våldsverkarna. Förekomsten av stressfaktorer kan alltså möjligen spela större roll hos icke-psykotiska våldsverkare.

Nästan samtliga våldsverkare hade innan dådet uppmärksamats och rapporterats som farliga av någon institution – exempelvis skola, arbetsplats, polis eller vårdgivare – antingen för sig själva eller för andra. Studien utforskade också förekomsten av någon av de åtta varningstecken som Meloy och kollegor (Meloy

& Gill, 2016)¹ föreslår bör användas vid hotbedömning. Detta gav vid handen att alla våldsverkare uppvisade åtminstone ett varningstecken, i genomsnitt mellan fem och sex. De mest frekvent förekommande varningstecknen, vilka förekom bland över 80 % av gärningspersonerna, var *enda möjliga utväg-beteende, ökad aktivitet, fixering samt test av egen förmåga. Förberedelse samt direkt och explicit kommunikation* (i detta fall dödshot) var vanligare bland de icke-psykotiska och relativt ovanligt bland de psykotiska våldsverkarna.

4.6.3 "Suicide by cop"

Den grupp av individer som genomför olika typer av våldsdåd med ett mer eller mindre tydligt syfte att själva dö eller dödas i samband med dådet, är en ganska spretig grupp som inte är helt enkel att studera. Den här gruppen kan också överlappa med andra grupper, exempelvis skolskjutare eller ensamagerande terrorister. Vanligtvis skiljer man mellan dåd där våldsverkarens egen död är en konsekvens av det dåd som ska utföras, exempelvis terrorister som genomför självmordsdåd, och dåd där självmordet tycks vara själva syftet, främst olika former av utvidgad suicid (Dewey et al., 2013). Viss forskning har dock visat att dessa båda grupper av individer inte nödvändigtvis skiljer sig så mycket åt (Khan, 2017). Utvidgad suicid sker vanligtvis inom relationer eller familjer. Den grupp som är intressant i den här rapporten är främst de individer som utför våldsdåd riktade mot människor utanför den närmaste kretsen, och vi kommer därför undvika att diskutera utvidgad suicid inom familjen eller inom nära relationer. De dåd som hör till kategorin våldsdåd som involverar suicid innefattar flera typer av dåd, bland annat vissa massskjutningar och vansinnesdåd men som vi nämnt också självmordsattentat (Hagan et al., 2015; Khan, 2017).

De som begår självmord i nära anslutning till att de dödar en eller flera andra individer är vanligtvis män och medelåldern ofta relativt hög. En studie nämner exempelvis en medelålder på 47 år (McPhedran et al., 2018). Vid de flesta av dessa dåd var det en partner som dödades vilket gör att denna siffra troligen är något missvisande utifrån vårt syfte. En studie av möjliga förövare av "suicide by cop" uppger att åldern varierade mellan 15 och 84 år med en medelålder runt 36, och att de allra flesta var män (Dewey et al., 2013).

Även om skillnaden tycks stor mellan till synes rationella självmordsbombare och vansinnesdåd såsom massskjutningar kombinerade med suicid, tycks dessa två grupper vara ganska lika varandra när det exempelvis kommer till psykologisk bakgrund (Lankford & Hakim, 2011). Detta gäller framför allt de självmordsbombare som ställer upp till största delen frivilligt och inte är så tydligt involverade i en terroristorganisation. Bägge grupperna har ofta erfarenhet av en besvärlig eller

---

¹ Se 4.1 ovan.

traumatisk uppväxt, de lider av dålig självkänsla och motiveras i sina dåd ofta av någon form av hämndbegär eller av en strävan efter ära och berömmelse.

Omkring hälften av alla som begått eller försökt begå "suicide by cop" uppfyller kriterierna för åtminstone en psykisk diagnos där depression, schizofreni och bipolär sjukdom hör till de vanligaste. Omkring hälften hade ett tidigare eller pågående missbruk (Dewey et al., 2013). Det är vanligt att de som begår "suicide by cop" har upplevt en personlig förlust eller konflikt, exempelvis en kärleksrelation som tagit slut. Det är också vanligt med olika typer av rättsliga problem, exempelvis förestående gripande, såväl för tidigare brott som för det brott som föranledde själva försöket att begå "suicide by cop", eller åtal. Över hälften av de som begår "suicide by cop" har tidigare gripits av polis. Dewey et al menar att från ett kliniskt perspektiv finns det stora likheter mellan individer som begår suicid i stort sett och de individer som begår "suicide by cop" men att den senare gruppen tycks ha större tidigare erfarenhet av kontakt med polisen.

Avseende fall där suicid följer på någon form av mord, på engelska refererat till som "murder-suicides", presenterar Podlogar med kollegor två övergripande huvudteorier som försöker förklara orsakerna bakom dessa våldsdåd (Podlogar et al., 2018). Den ena teorin menar att dessa händelser orsakas av att våldsverkaren riktar skulden för den frustration och de motgångar som han eller hon upplever såväl inåt mot individen själv som utåt mot någon extern eller mot en viss situation eller sammanhang. Individen känner sig värdelös och upplever att det är omöjligt att ändra omständigheterna den befinner sig i. Den andra teorin utgår från att den här typen av våldsdåd är en särskild form av suicid orsakade av psykosociala stressorer som exempelvis depression eller psykisk sjukdom i kombination med något annat psykologiskt tillstånd, exempelvis narcissism, en känsla av att man har en rätt att ta sig vissa friheter, eller ett behov av att dominera. I det här fallet förekommer också rättfärdigande av dådet utifrån tankar kring nåd, plikt, rättvisa eller ära.

Bland individer som försöker begå eller begår "suicide by cop" har mellan 16 och 47 % tidigare försökt begå självmord, varav några tidigare hade försökt begå "suicide by cop" (Dewey et al., 2013). Över hälften hade dessutom tidigare kommunicerat en intention att begå självmord.

5   **Ensamagerande våldsverkare och psykisk sjukdom**

Det är tydligt att psykisk sjukdom är överrepresenterat inom alla de olika kategorierna av ensamagerande våldsverkare. Samtidigt står det klart att långt ifrån alla ensamagerande våldsverkare lider av någon psykisk sjukdom, och kanske ännu viktigare att psykisk sjukdom i sig är en mycket dålig indikator för framtida våldsanvändning. En studie av förekomsten av psykisk sjukdom i en bredare samling av våldsutövare, från ensamagerande våldsutövare utan ideologi (exempelvis massmördare) till gruppagerande terrorister, visade att förekomsten av psykisk sjukdom är högst bland ensamagerande utan ideologi, och därefter i fallande ordning för ensamagerande terrorister, solo-agerande terrorister (som agerar ensamma men med kopplingar till en organisation), terrorister som agerar tillsammans i par, och slutligen gruppagerande terrorister (bland vilka förekomsten av psykisk sjukdom var lägre än bland befolkningen i stort) (Corner et al., 2016). Detta visar dels att ensamagerande inte är någon homogen grupp avseende psykisk sjukdom; dels att psykisk sjukdom, eller avsaknaden därav kan vara relevant att ta i beaktande gällande de individer som blir ensamagerande våldsverkare. Det pågår en debatt inom forskningen kring vilken roll psykisk sjukdom har för radikalisering och för risken att en individ blir en potentiell ensamagerande våldsverkare (Borum, 2013; Corner et al., 2016; Corner & Gill, 2015; Gøtzsche-Astrup & Lindekilde, 2019). Återkommande här är kritiken av en för svartvit syn på betydelsen av psykisk sjukdom. Exempelvis argumenterar Gøtzsche-Astrup och Lindekilde (2019) för ett synsätt där man utgår från problematiska beteenden och funktioner, oavsett om de kopplas till en diagnos eller inte, som pusselbitar för att förstå varför en individ radikaliserar. Även Borum (2013) menar att det är värdefullt att titta på specifika psykologiska funktioner, snarare än diagnoser. Exempelvis kan det vid en bedömning av en individs förmåga att genomföra en attack vara relevant att fokusera på de kognitiva färdigheter som detta kräver, bland annat logiskt tänkande.

De tillstånd som klassificeras som psykisk sjukdom är en bred samling diagnoser, alltifrån depression till missbruk och fobi. För att förstå varför det kan vara viktigt att ta hänsyn till psykisk sjukdom hos ensamagerande våldsverkare är det viktigt dels att förstå vilka diagnoser som är över- och underrepresenterade inom denna grupp, eller inom de olika kategorierna av våldsverkare, men framför allt är det viktigt att förstå hur psykisk sjukdom kan påverka en individs beteende och varför det skulle kunna påverka risken för att en individ blir en ensamagerande våldsverkare.

5.1 Psykossjukdomar

För flera kategorier av ensamagerande våldsverkare förekommer diagnoser som schizofreni och störningar med psykotiska drag. Vid dessa diagnoser är det vanligt att individen lider av vanföreställningar, hallucinationer eller störningar som leder till exempelvis förvirrat beteende (American Psychiatric Association, 2013). Det finns flera mer specifika diagnoser, som exempelvis paranoid schizofreni, som kännetecknas av vanföreställningar om att man är förföljd, ofta åtföljt av hallucinationer. Psykoser kännetecknas av en förlust av kontakt med verkligheten, vanföreställningar och hallucinationer. En psykos kan utlösas av exempelvis läkemedel eller missbruk. Det tycks finnas en svag positiv koppling mellan psykossjukdomar som schizofreni och risk för våld, det vill säga att individer med psykossjukdomar har en svagt förhöjd risk för våld. Individer som utöver psykossjukdomen också missbrukar är de som har högst risk för våld (i linje med individer som enbart lider av missbruk) men viss förhöjd risk tycks finnas även hos individer som inte missbrukar (Fazel et al., 2009). Det är värt att påpeka att även om risken för våld är förhöjd hos individer med psykossjukdomar är den fortfarande mycket låg.

5.2 Affektiva sjukdomar

Depressionssjukdomar är vanliga bland flera kategorier av ensamagerande våldsverkare, framför allt bland individer som utför olika typer av utvidgade självmord eller så kallade "murder-suicide." Svår depression kännetecknas typiskt av antingen nedstämdhet och/eller en oförmåga att känna intresse eller lust kombinerat med exempelvis sömnsvårigheter, rastlöshet, känslor av värdelöshet eller överdrivna skuld känslor, koncentrationssvårigheter och självmordstankar. Förekomsten av depression tycks vara något lägre hos ensamagerande terrorister jämfört med normalbefolkningen (Corner et al., 2016). Bipolär sjukdom är en affektiv sjukdom som kännetecknas av såväl maniska som depressiva drag (American Psychiatric Association, 2013). Typiskt för sjukdomen är stora svängningar i sinnesstämning där individen är omväxlande upprymd och nedstämd eller depressiv. Det finns en något förhöjd risk för våld vid bipolär sjukdom jämfört med populationen i stort, även om detta framförallt gäller när individen samtidigt missbrukar (Fazel et al., 2010).

5.3 Ängestsjukdomar

Ängeststörningar och närliggande störningar förekommer i vissa fall hos ensamagerande våldsverkare. Ängest kan vara väldigt funktionshindrande, exempelvis kan social ångest innebära en överdriven och irrationell rädsla inför och undvikande av sociala situationer. Ängest kan i sig vara utlöst av en traumatisk eller stressande upplevelse och symptomen kan då innefatta att man återupplever den

traumatiska händelsen eller att man stänger av och blir icke-responsiv. Posttraumatiskt stressyndrom, PTSD, är en form av ångestsyndrom som kan utlösas av traumatiska händelser. PTSD kännetecknas av förhöjd vaksamhet, undvikande och ofta förekommande återupplevelser eller flashbacks av den ursprungliga traumatiska händelsen. PTSD, framförallt i kombination med missbruk, är en riskfaktor för framtida våld (Elbogen et al., 2014).

5.4 Autismspektrumdiagnoser

Autismspektrumdiagnoser, ASD, är en bred kategori av funktionsvariationer, från Aspergers syndrom till grav autism. ASD kännetecknas framförallt av sociala svårigheter, svårigheter att kommunicera och repetitiva beteendemönster (American Psychiatric Association, 2013). Ovan (stycke 4.3.3) noterade vi att individer med ASD tycks vara något överrepresenterade bland ensamagerande terrorister (Corner et al., 2016). Det finns dock ingen direkt koppling mellan autismspektrumtillstånd och risk för våld, däremot kan man här tänka sig att svårigheter med socialt samspel är utmanande och kan leda till social isolering eller att man söker gemenskap online, något som i sig skulle kunna innebära en risk (Corner et al., 2016).

5.5 Personlighetsstörningar

I den forskning som finns kring ensamagerande våldsverkare nämns också vissa personlighetsstörningar, exempelvis psykopati och narcissism.

Psykopati, eller antisocial personlighetsstörning (begreppen används ibland synonymt även om många anser att de inte överensstämmer exakt), är en personlighetsstörning som kan medföra manipulativt beteende, grandiositet eller egocentrism, impulsivitet och frånvaro av empati eller ånger (Skeem et al., 2011). Psykopati medför en ökad risk för våld och kriminalitet (Otto, 2000). Narcissism innebär att individen har en överdriven eller sjuklig självförälskelse och självupptagenhet, och kan också vara förknippat med en känsla av att man står över andra, exempelvis moraliskt, och att man har rätt att ta sig friheter gentemot andra. Narcissistiska drag kan också kopplas till strävan efter ära och berömmelse. Narcissistisk personlighetsstörning och narcissistiska drag ökar risken för våld, framförallt när individen upplever att självbilden hotas (Lambe et al., 2018).

5.6 Hur relevant är förekomsten av psykisk sjukdom för risken att bli ensamagerande våldsverkare?

Sammantaget kan man säga att psykiatriska diagnoser kan påverka flera faktorer som är relevanta för hur stor risken är för en individ att bli en ensamagerande

våldsverkare. Psykisk sjukdom och personlighetsstörningar kan påverka världsbilden och de motiv som driver en individ. Det kan även påverka våldsbenägenhet, impulsivitet samt förmågan att planera och utföra en attack. Mer indirekt kan psykiska problem påverka sociala interaktioner eller möjligheten att vara en välfungerande individ med familj och jobb, vilket i sig kan utgöra en stressfaktor. Det viktiga är inte förekomsten eller frånvaron av en diagnos eller sjukdomstillstånd, utan hur individen påverkas och hur psykisk sjukdom samverkar med andra faktorer i individens liv.

6 Övergripande likheter

Ovan har utmärkande faktorer och beteenden för de olika kategorierna av ensamagerande våldsverkare beskrivits. Vad gäller övergripande likheter är det tydligt att den breda gruppen ensamagerande våldsverkare framförallt består av män. För vissa ensamagerande attentatspersoner, exempelvis individer som utför attacker mot politiker, är kvinnor något vanligare. Att kvinnliga förövare hör till ovanligheten betyder självklart inte att de inte förekommer alls, eller att fördelningen alltid kommer vara densamma. Man kan till exempel tänka sig att om ideologier som förespråkar så kallat ledarlöst motstånd inriktar sig mer på kvinnor så skulle möjligen andelen kvinnliga ensamagerande terrorister bli fler. Det är inte heller orimligt att förekomsten av kvinnliga ensamagerande skulle öka om vi skulle se ett större dåd utfört av en kvinna.

Inom praktiskt taget alla kategorier av ensamagerande våldsverkare varierar åldern stort, med en medelålder någonstans runt 35. Det är i princip enbart gruppen skolskjutare som utgörs av en något mer avgränsad ålder, i detta fall en något yngre ålderskategori. Utbildningsnivå varierar till viss del mellan kategorierna men det tycks relativt vanligt med arbetslöshet eller en på annat sätt instabil jobbsituation. I flera kategorier förekommer att våldsvärkaren har tidigare erfarenhet av eller fascination för vapen. Sammantaget kan man säga att gruppen ensamagerande våldsverkare är en demografiskt mycket bred grupp.

Något som är relativt utmärkande för den breda gruppen av ensamagerande våldsverkare är att de ofta är, eller åtminstone uppfattas vara, socialt isolerade. Omkring hälften av alla ensamagerande terrorister är socialt isolerade eller till och med utstötta (Gill et al., 2014) och detta gäller en ännu större andel ensamagerande massmördare (Meloy et al., 2004a). Våldsvärkarna vid skolattacker tycks dock inte vara socialt isolerade i samma utsträckning, ofta har de i varje fall relativt normala nivåer av umgänge (Vossekuil et al., 2002). Det ska också poängteras att det som uppfattas som social isolering ibland snarare handlar om byte av socialt sammanhang, exempelvis från tidigare vänner till en gemenskap online, vilket ofta sker hos ensamagerande terrorister. Social isolering eller ensamhet kan vara både påtvingat och självvalt. Social isolering tycks i sig kunna öka risken för våld då det kan ge en våldsvärkarer tid och utrymme att exempelvis såväl självradikalisera som planera en attack. Ett socialt sammanhang, exempelvis ett arbete eller familj, kan här fungera skyddande. Social isolering kan även leda till ilska gentemot och skuldbeläggande av de som man, så att säga, inte "får" tillhöra. Social isolering kan dessutom leda till ett sökande, framförallt på internet, efter grupper eller individer som kan förklara krisen eller den orättvisa som man upplever. Här blir den isolerade individen ett villebråd för otaliga politiska eller religiösa strömningar som saluför ett vi-och-dom tänkande som i sin yttersta form kan leda till ett ytterligare fjärande från och avhumaniserande av den andre, fienden (Spaaij, 2010).

Som tidigare nämnts, är förekomsten av psykisk sjukdom relativt vanligt även om långt ifrån alla ensamagerande våldsvarkare anses ha haft någon diagnos. Däremot varierar förekomsten av specifika diagnoser eller psykiska problem något mellan, men även inom kategorierna. Exempelvis kan vanföreställningar anses utmärkande för den kategori som här benämnts ensamagerande attentatspersoner och depression är vanligt bland skolskjutare. Det är tydligt att de allra flesta ensamagerande våldsvarkare har upplevt flera stressfaktorer, exempelvis finansiella problem, relationsproblem, sociala svårigheter och problem med den mentala hälsan. Många har också haft en problematisk och kanske till och med traumatiserande uppväxt.

För flera ensamagerande våldsvarkare tycks en upplevelse av att själv ha blivit kränkt eller orättvist behandlad stå i centrum, eller att någon annan har blivit det. Även om denna upplevelse kan böttna i en reell händelse så tycks ofta det skuldbeläggande eller hämndbegär som denna upplevelse leder till vara överdriven och missriktad. Detta ser vi exempelvis i skolskjutningar där det ibland förefaller som att frustration över personliga motgångar leder till ett skuldbeläggande av samhället, skolan, eller kanske bara alla andra som inte tycks ha några problem. Hos ensamagerande terrorister och andra mer eller mindre ideologiska attentatspersoner kan man se fall där våldsvarkare tar på sig att hämnas andras lidande. Många gånger är det vanligt att ensamagerande våldsvarkare beskrivs som individer som har svårt att hantera motgångar.

7 Att i förväg identifiera en ensamagerande våldsverkare

Föregående kapitel har gett en översikt över relevanta delar av forskningen om ensamagerande våldsverkare enligt den definition som ligger till grund för denna rapport. Som vi noterat innefattar denna definition ett antal olika kategorier inom forskningen, vilket medför betydande utmaningar i fråga om att jämkna, jämföra eller aggregera dessa kategorier. En relaterad fråga är hur en så bred definition fungerar i det praktiska arbetet med att identifiera och skydda mot ensamagerande våldsverkare.

Det finns många utmaningar i uppgiften att hitta metoder för att identifiera ensamagerande våldsverkare. Det faktum att individerna agerar på egen hand eller i varje fall med mycket lite hjälp eller i en mycket begränsad grupp, medför att det kan vara svårt att få upp ögonen för dem från första början. Som vi har sett är detta också en i många avseenden heterogen grupp; exempelvis ålder, motiv, metod, bakgrund och personlighet varierar. Istället för att bedöma individer utifrån en och samma mall krävs det därför att man följer flera spår och kan utgå från flera scenarier.

7.1 Profilerings

Dessa utmaningar gör det också näst intill omöjligt att konstruera verktyg och protokoll att använda för profilering eller screening på bred front. Ensamagerande våldsverkare är trots allt mycket ovanliga vilket gör att de flesta som skulle fångas upp av ett sådant verktyg inte skulle utgöra något hot i verkligheten. Exempelvis uppskattas förekomsten av manliga massmördare i Tyskland till omkring en på sju miljoner, en försvinnande låg siffra som statistiskt sett gör det omöjligt att förutse vilka som är i riskzonen (Allwinn et al., 2019). För att förstå varför det här är problematiskt kan vi hypotetiskt föreställa oss att vi har ett relativt träffsäkert verktyg för profilering av män. Verktöget kan identifiera en blivande massmördare med 80 % säkerhet och som med 99,9% säkerhet kan identifiera eller avfärda de som inte är blivande massmördare. 20 % av de blivande massmördarna kommer alltså missas och en promille av de som inte riskerar att bli massmördare kommer felaktigt klassas som potentiella massmördare. Applicerat på Tyskland innebär det att av Tysklands omkring 40 miljoner män skulle detta verktyg identifiera ca fyrtiotusen individer som potentiella massmördare, av vilka i praktiken omkring 4 till 5 kommer vara korrekt identifierade. Samtidigt finns det en relativt stor sannolikhet att verktöget missar någon individ som riskerar att bli massmördare. Trots verktögets träffsäkerhet skulle det alltså i praktiken – genom att identifiera en så stor grupp – med stor sannolikhet skapa mer problem än det löser. Anledningen till detta är att det är oerhört ovanligt att individer blir massmördare.

7.2 Risk- och hotbedömning

Misslyckade försök att använda profilering för att identifiera potentiella våldssverkare har gjorts bland annat inom gruppen skolskjutare (Band & Harpold, 1999). I arbetet med att förhindra just skolskjutningar slog FBI fast att profilering inte fungerar och föreslog istället hotbedömningar som en mer effektiv metod (O'Toole, 2009). Skillnaden mellan profilering och hotbedömning för att förhindra och förebygga riktat våld handlar dels om vilka individer man bedömer och dels om vad man letar efter hos dessa individer. Vid profilering letar man brett efter individer som uppfyller vissa kriterier. Vid hotbedömning gör man istället en bedömning av en individ vars beteende föranlett en misstanke, exempelvis att det föreligger en risk att individen ska begå en skolattack. Vid en hotbedömning försöker man heller inte matcha en potentiell våldssverkare gentemot en specifik profil utan man gör istället en helhetsbedömning av vilket hot individen utgör. Hotbedömningar kan utgå från begränsad eller omfattande information, även om informationens mängd och kvalitet påverkar bedömningens värde som beslutsunderlag (Meloy & Hoffmann, 2013).

Huvudsyftet med hotbedömning är att skapa ett underlag utifrån vilket ett eventuellt hot kan hanteras. Hotbedömning i syfte att identifiera individer som skulle kunna utföra riktat våld bygger på tre principer: för det första, att den process som leder till riktat våld är urskiljbar och begriplig; för det andra, att våldet är ett resultat av interaktionen mellan den potentielle våldssverkaren, tidigare händelser, nuvarande situation och det tilltänkta målet för våldet; och för det tredje, att nyckeln till framgångsrik riskbedömning handlar om att identifiera attack- eller våldsrelaterat beteende (Borum et al., 1999). Riskbedömning beträffande våldsbenägenhet görs oftare för att bedöma en individs generella risk för våld, ofta på lång sikt, medan hotbedömning i allmänhet har en mer operativ funktion och kortsiktigt fokus där dynamiska faktorer spelar en större roll (Meloy & Hoffmann, 2013). Vid en hotbedömning kan det till exempel vara mer relevant att titta på psykiska symptom och försöka förstå på vilket sätt de är relevanta, snarare än att fokusera på specifika diagnoser. Det finns dock ingen skarp gräns mellan hotbedömning och riskbedömning beträffande våldsbenägenhet. Av denna anledning förekommer ett visst mått av begreppsförvirring och det är vanligt förekommande i litteraturen att det som här definieras som hotbedömning istället benämns som riskbedömning.

7.3 Risk- och hotbedömning i praktiken

Hotbedömningar av potentiella ensamagerande våldssverkare innebär ett flertal utmaningar. För det första måste dessa individer komma till myndigheternas kännedom vilket innebär att de människor som interagerar med dem – exempelvis familj, vänner, socialtjänst och/eller polis – måste ha en grundläggande kunskap om vilka beteenden som borde väcka misstanke (Gill et al., 2014). Det är också

viktigt att dessa personer agerar genom att kontakta relevanta myndigheter så att informationen når de som ska genomföra en hotbedömning. Om detta inte sker är kvalitén på det verktyg som används för bedömning irrelevant.

Vid själva bedömningen är det givetvis viktigt att så mycket information som möjligt finns att tillgå. Här kan det finnas juridiska utmaningar och svårigheter, särskilt som de individer som utreds inte nödvändigtvis misstänks för något brott. Särskilt svårt kan det vara att få tag på information som bedöms som känslig, exempelvis information om psykiatriska diagnoser. Annan information kan vara problematisk att hantera eftersom den är vag, exempelvis information gällande personlighetsdrag. Här skulle ett verktyg som exempelvis PRAT kunna vara användbart (Akrami et al., 2018). PRAT är ett verktyg som analyserar en individs personlighetsprofil utifrån text som individen skrivit (exempelvis på en blogg eller liknande). Verktöget jämför sedan individens profil med en teoretisk profil av en individ som skulle kunna utgöra ett hot.

I samband med verktyg och metoder för hot- och riskbedömning talar man ofta om en modell som kallas strukturerade professionella bedömningar ("structured professional judgment") eller SPJ (Guy et al., 2012; Hart et al., 2016).

Denna metod kan sägas vara ett mellanting mellan en mer strikt beräknande metod, där man utifrån den information man har räknar sig fram till en specifik hot- eller risknivå utifrån exakta regler (ett enkelt exempel skulle kunna vara att summera antalet observerade indikatorer utifrån en checklista och omvandla summan till en risknivå), och en professionell subjektiv bedömning, där någon som kan området gör en bedömning utifrån egna erfarenheter och kunskaper.

Enligt SPJ utgår användaren från ett stöd som underlättar identifiering av faktorer som antas öka eller minska risken som undersöks. Verktöget underlättar också identifiering av möjliga interventioner eller åtgärder. Verktöget är strukturerat på ett sätt som guidar användaren genom processen. Det innehåller exempelvis instruktioner för användande och beskriver hur faktorer ska bedömas samt hur den slutgiltiga bedömningen bör göras. Användaren noterar om risk- och skyddsfaktorerna är närvarande eller inte eller om information saknas, samt lägger eventuellt till ytterligare någon typ av information.

Tolkningen av de identifierade riskfaktorerna görs dock inte genom någon matematisk sammanvägning, utan istället av användaren av verktöget som på detta sätt kan göra en bredare bedömning av individen och kontexten samtidigt som han/hon får stöd i processen. Den samlade bedömningen av risken utgörs vanligen av en klassificering som låg, medel eller hög risk. Sarma (2017) diskuterar de utmaningar som det innebär att genomföra en risk- eller hotbedömning av en individ och föreslår en rad rekommendationer eller riktlinjer för detta arbete. Utöver att han rekommenderar strukturella professionella bedömningar pekar han på nödvändigheten av att tolka indikatorer i ett meningsfullt sammanhang och ett narrativ, vikten av att vara tydlig i vilken risk man bedömer och nyttan av att utgå från

teorier kring exempelvis radikalisering. Han menar också att träning och handledning i att göra strukturella professionella bedömningar är nödvändig samt att dokumentationen vid dessa analyser kan användas för att tydliggöra beslutsprocessen och eventuellt underlätta i kommunikationen mellan myndigheter eller andra instanser.

Det finns ett flertal verktyg för att assistera eller vägleda hotbedömningar. Det är dock svårt att utvärdera hur effektiva dessa metoder är, framförallt när syftet är att förekomma våld som är så pass ovanligt som attacker utförda av ensamagerande våldsverkare. Generellt kan sägas att det är svårt att förutse framtida risk för våld (Yang et al., 2010). En av orsakerna till detta är det sociala sammanhangets oberäknelighet; det finns ett okänt antal variabler och vi vet sällan vad som kommer ske i den miljö eller det sammanhang i vilket individen befinner sig, eller vilken påverkan det kan ha. Även inom mer kontrollerade sammanhang, exempelvis när en individ är institutionaliserad, är det svårt att förutspå framtiden.

Även om det finns verktyg för att bedöma våldsbenägenhet brett (exempelvis HCR-20) så saknas det verktyg anpassade för att bedöma den kategori av ensamagerande våldsverkare som ingår i den definition som ligger till grund för denna rapport. Nedan presenteras exempel på ett antal verktyg som potentiellt är användbara vid en hot- och riskbedömning av ensamagerande våldsverkare och som någorlunda täcker de underkategorier vi utgått ifrån, men som var för sig är inriktade på en snävare grupp av individer. En komplett sammanställning över de indikatorer som de skilda verktygen innefattar finns i Appendix 1. Någon systematisk genomgång av likheter och skillnader mellan de olika verktygen har det inte funnits utrymme för inom denna rapport. Övergripande kan det dock sägas att alla verktyg listar indikatorer som berör förekomst av ilska, hat och utanförskap. Kunskap om eller tillgång till vapen, eller tidigare våldshistorik eller fascination för våld förekom i någon form i alla fem verktyg.

7.3.1 WAVR-21 (Workplace Assessment of Violence Risk)

WAVR-21 är ett verktyg som kan användas för att göra en hotbedömning av riktat våld på arbetsplatser och universitetscampus (Meloy et al., 2013; www.wavr21.com). WAVR-21 använder sig av en lista på 21 statiska och dynamiska riskfaktorer utifrån vilka den potentiella våldsverkaren bedöms, bland annat fascination för våld, vapenkunskaper, förekomst av stalking-beteende, problem på arbetsplatsen, personliga motgångar och stressorer, brist på samvete eller ansvarstagande, depression och suicidtankar, missbruk och så vidare. En av faktorerna består av förekomst av skyddande och stabiliserande faktorer.

7.3.2 SAM (Stalking Assessment and Management)

SAM är ett verktyg för hotbedömning vid stalking (Kropp et al, 2011). SAM använder sig av en lista på 30 riskfaktorer som fokuserar på vilken typ av stalking

det handlar om, riskfaktorer hos den potentiella våldsverkaren samt sårbarhetsfaktorer hos offret. Faktorerna handlar bland annat om huruvida hot eller skrämsel riktat mot offret förekommit, om den potentiella våldsverkaren är aggressiv, irrationell eller har missbruksproblem, samt om offret har en inkonsekvent attityd mot gärningspersonen, osäker livssituation eller är känslomässigt instabil.

7.3.3 VERA-2R (The Violent Extremist Risk Assessment 2 Revised)

VERA-2R är ett verktyg för bedömning av ideologiskt motiverat våld, exempelvis terrorism eller våldsbejakande extremism (Pressman & Flockton, 2012; www.vera-2r.nl). Det är inte utvecklat specifikt för ensamagerande men tycks vara användbart för både grupp- och ensamagerande (Beardsley & Beech, 2013). De 25 riskfaktorerna i VERA-2R fokuserar på övertygelser och attityder, kontext och intention, bakgrund och förmåga samt hängivenhet och motivation. Bland riskfaktorerna ingår bland annat huruvida den potentiella våldsverkaren är anhängare av en ideologi som rättfärdigar våld, om han/hon saknar empati eller förståelse för andra, har haft personlig kontakt med våldsbejakande extremister, har uttryckt en önskan att dö för en sak eller bli martyr, har en tidigare våldshistorik och/eller är driven av en moralisk övertygelse, spänning och äventyr. Verktöget inkluderar också sex skyddande faktorer. Hit hör exempelvis deltagande i avradikaliseringsprogram eller familjereationer som uppmuntrar till att ta avstånd från våld.

7.3.4 TRAP 18 (The Terrorist Radicalization Assessment Protocol)

TRAP 18 är ett verktyg som utvecklats för hotbedömning av ensamagerande terrorister (Meloy & Gill, 2016). Det bygger på en uppsättning av tio bakgrundsfaktorer och åtta varningstecken. Till bakgrundsfaktorerna hör bland annat misslyckade försök att ansluta till en extremistgrupp, motgångar i fråga om jobb eller utbildning, mental sjukdom och tecken på tidigare våldsanvändning. Till varningstecknen hör bland annat ökad ideologisk eller religiös iver, konsumtion av propaganda eller texter från andra ensamagerande terrorister samt icke tidigare observerade våldsamt beteende.

7.3.5 FBI:s "Four-Pronged Assessment Model"

FBI:s National Center for the Analysis of Violent Crime (NCAVC) har förespråkat en modell kallad "Four-Pronged Assessment Model" för riskbedömning av studenter som framfört hot och kan misstänkas vara potentiella skolskjutare (O'Toole, 2009). En bedömning görs av såväl det uttalade hotet som av individen som framför hotet. Det uttalade hotet bedöms utifrån hur välplanerat eller förberett det verkar vara samtidigt som individen som framför hotet bedöms på fyra

grunder: personlighet, familjedynamik, skoldynamik samt social dynamik. Vid bedömningen av individen tittar man mer specifikt på exempelvis hur motgångar hanteras, tecken på empati och förekomsten av aggressivt eller utagerande beteende. Verktöget lägger också stor vikt vid den kultur och de värderingar, normer och traditioner som finns inom familjen, skolan eller samhället i ett större perspektiv. Om det uttalade hotet inte bedöms som lågt och individen bedöms ha problem inom en majoritet av de fyra områdena, ska hotet tas på allvar och lämplig intervention inledas.

7.3.6 Sammanfattande om verktyg

Det har inte funnits utrymme inom denna rapport för en systematisk genomgång av de olika verktygens likheter och skillnader. En komplett sammanställning av de indikatorer som de skilda verktygen innefattar finns i Appendix 1. Övergripande kan sägas att verktygen ovan (7.3.1–7.3.5) listar indikatorer som berör förekomst av ilska, hat och utanförskap. Kunskap om eller tillgång till vapen, eller tidigare våldshistorik eller fascination för våld förekommer i någon form i alla fem verktyg. Dessa verktyg är potentiellt användbara vid en hot- och riskbedömning av ensamagerande våldsverkare och täcker någorlunda de underkategorier vi utgått ifrån men samtliga är var för sig inriktade på en snävare grupp av individer. Även om det finns verktyg för att bedöma våldsbenägenhet brett (exempelvis HCR-20) så saknas det verktyg anpassade för att bedöma den kategori av ensamagerande våldsverkare som ingår i den definition som ligger till grund för denna rapport.

8 Sammanfattning och rekommendationer

Våldsdåd utförda av ensamagerande våldsvärkare är ovanliga men konsekvenserna av dem kan vara mycket allvarliga. Det finns därmed ett stort behov av att försöka identifiera de individer som är potentiella ensamagerande. Definitionen som ligger till grund för denna rapport fångar den bredd av ensamagerande våldsvärkare som är av pågående intresse för Polismyndighetens förebyggande och motverkande arbete. Detta fokus är dock mycket brett, vilket har både för- och nackdelar. Fördelen med en bred definition är att den fångar viktiga begreppsmässiga likheter mellan olika ensamagerande våldsvärkare och därmed ger utrymme för individer som skulle vara svårare att kategorisera utifrån en snävare definition. Samtidigt är definitionen för bred för att medge enhetliga profiler eller indikatorer. Övergripande kan man konstatera att begreppet ensamagerande våldsvärkare medför metodologiska utmaningar och innefattar en alltför heterogen population för att vara användbar i det praktiska preventiva arbetet.

En röd tråd som löper genom hela rapporten kan sägas vara konstaterandet att de processer som leder fram till att en individ blir en ensamagerande våldsvärkare ser olika ut från individ till individ, även om det givetvis går att urskilja likheter. Så förefaller det vara inom mer snäva kategorier av våldsvärkare, exempelvis skolskjutare, och alltså än mer så inom den breda gruppen av ensamagerande våldsvärkare.

Vilka är då likheterna? Först och främst är det tydligt att ensamagerande våldsvärkare inte bör ses som fränkopplade från ett socialt sammanhang. Dels är drivkrafterna för dessa individer vanligen relaterade till ett vi-och-dom-tänkande. Dels påverkas individen starkt av det sociala sammanhanget och de idéer och tankar som finns där. Det kan handla om påverkan via virtuella gemenskaper på nätet, ideologier, kulturella skript, förebilder, sökandet efter en identitet och gemenskap. För att förstå den risk som en enskild individ utgör behöver man alltså förstå det sociala eller kulturella sammanhang (i vid bemärkelse) som individen verkar inom. Om man tittar på individuella faktorer som bakgrundsfaktorer eller psykologiska faktorer är det tydligt att våldsvärkaren nästan alltid är en man, som ofta är, eller i varje fall uppfattas vara, socialt isolerad. Våldsvärkaren har många gånger en psykisk diagnos och beskrivs ofta som en individ som har svårt att hantera motgångar eller ilska och som drivs av skuldbeläggande och hämndbegär. Tidigare våldsanvändning är vanligt.

I ett praktiskt sammanhang är dock dessa likheter för generella för att vara effektiva som utgångspunkt i arbetet med att försöka identifiera potentiella ensamagerande och förhindra framtida våldsdåd. Den forskning som finns inom området

risk- och hotbedömning av individer som är relevant utifrån ett fokus på ensamagerande våldsverkare, är tydlig med att dessa bedömningar är svåra att göra. Så kallade strukturella professionella bedömningar är den metod som framhålls som den mest lämpliga. Man menar också att det är viktigt att de som utför dessa bedömningar har genomgått träning i att använda dessa verktyg och att de har kunskap om relevanta faktorer och teorier. Även om det finns ett flertal bedömningsverktyg som är relevanta för rapporten finns det inget enskilt verktyg som är utformat specifikt för den breda kategorin ensamagerade våldsverkare.

Kategorin ensamagerande våldsverkare kan därför sägas vara ett begreppsmässigt ramverk för Polismyndighetens fokus som icke desto mindre innefattar ett antal underkategorier som var och en kräver en egen definition. Annorlunda uttryckt: på det begreppsmässiga planet utgör ensamagerande terrorister, ensamagerande skolskjutare och ensamagerande attentatspersoner tillsammans kategorin "ensamagerande våldsverkare"; på det praktiska planet – i fråga om preventiva åtgärder och insatser – måste var och en av dessa underkategorier definieras separat för att möjliggöra utveckling av profiler och förståelse för indikatorer.

9 Referenser

- Abrams, D., & Hogg, M. A. (1988). Comments on the motivational status of self-esteem in social identity and intergroup discrimination. *European Journal of Social Psychology*, 18, 317–334.
- Ackerman, S. (2016). CIA has not found any link between Orlando killer and Isis, says agency chief. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/us-news/2016/jun/16/cia-orlando-shooter-omar-mateen-isis-pulse-nightclub-attack>
- Akrami, N., Shrestha, A., Berggren, M., Kaati, L., Obaidi, M., & Cohen, K. (2018). *Assessment of risk in written communication : Introducing the Profile Risk Assessment Tool (PRAT)*. April, 17–18. <http://uu.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A1267031&dswid=oktab6383602478614483>
- Allwinn, M., Hoffmann, J., & Meloy, J. R. (2019). German mass murderers and their proximal warning behaviors. *Journal of Threat Assessment and Management*, 6(1), 1–22. <https://doi.org/10.1037/tam0000122>
- American Psychiatric Association. (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders (DSM-5)*. Arlington, VA : American Psychiatric Publishing.
- Band, S. R., & Harpold, J. A. (1999). School violence: Lessons learned. *FBI Law Enforcement Bulletin*, 68(9).
- Barrett, D., Entous, A., & Cullison, A. (2016). FBI Twice Probed Orlando Gunman. *Wall Street Journal*.
- Beardsley, N. L., & Beech, A. R. (2013). Applying the Violent Extremist Risk Assessment (VERA) to a Sample of Terrorist Case Studies. *Journal of Aggression, Conflict and Peace Research*.
- Becker, M. (2014). Explaining Lone Wolf Target Selection in the United States. *Studies in Conflict and Terrorism*, 37(11), 959–978. <https://doi.org/10.1080/1057610X.2014.952261>
- Berger, P. L., & Luckman, T. (1967). *The Social Construction of Reality: A Treatise in the Sociology of Knowledge*. Anchor Books.
- Berntzen, L. E., & Sandberg, S. (2014). The collective nature of lone wolf terrorism: Anders Behring Breivik and the anti-Islamic social movement. *Terrorism and Political Violence*, 26(5), 759–779. <https://doi.org/10.1080/09546553.2013.767245>
- Blair, J. P., & Schweit, K. W. (2014). A study of active shooter incidents in the United States between 2000 and 2013. *Federal Bureau of Investigation*, 47. <https://www.fbi.gov/file-repository/active-shooter-study-2000-2013-1.pdf/view>

- Böckler, N., Hoffmann, J., & Zick, A. (2015). The Frankfurt airport attack: A case study on the radicalization of a lone-actor terrorist. *Journal of Threat Assessment and Management*, 2(3–4), 153–163.
<https://doi.org/10.1037/tam0000045>
- Böckler, N., Leuschner, V., Roth, V., Zick, A., & Scheithauer, H. (2018). Blurred Boundaries of Lone-Actor Targeted Violence: Similarities in the Genesis and Performance of Terrorist Attacks and School Shootings. *Violence and Gender*, 5(2). <https://doi.org/10.1089/vio.2018.0002>
- Böckler, N., Leuschner, V., Zick, A., & Scheithauer, H. (2018). Same but Different? Developmental Pathways to Demonstrative Targeted Attacks–Qualitative Case Analyses of Adolescent and Young Adult Perpetrators of Targeted School Attacks and Jihadi Terrorist Attacks in Germany. *International Journal of Developmental Sciences*, 12(1–2), 5–24. <https://doi.org/10.3233/DEV-180255>
- Borum, R. (2013). Informing Lone-Offender Investigations. *Criminology and Public Policy*, 12(1), 103–112.
- Borum, R., Cornell, D. G., Modzeleski, W., & Jimerson, S. R. (2010). What can be done about school shootings? a review of the evidence. *Educational Researcher*, 39(1), 27–37. <https://doi.org/10.3102/0013189X09357620>
- Borum, R., Fein, R., & Vossekuil, B. (2012). A dimensional approach to analyzing lone offender terrorism. *Aggression and Violent Behavior*, 17(5), 389–396.
<https://doi.org/10.1016/j.avb.2012.04.003>
- Borum, R., Fein, R., Vossekuil, B., & Berglund, J. (1999). Threat Assessment: Defining an Approach for Evaluating Risk of Targeted Violence. *Behavioral Sciences and the Law*, 17, 323–337.
- Calhoun, F., & Weston, S. (2003). *Contemporary Threat Management: A Practical Guide for Identifying, Assessing and Managing Individuals of Violent Intent*. Specialized Training Services.
- Callimachi, R. (2016). Was Orlando Shooter Really Acting for ISIS? For ISIS, It’s All the Same. *New York Times*.
<https://www.nytimes.com/2016/06/13/us/orlando-omar-mateen-isis.html>
- Corner, E., Bouhana, N., & Gill, P. (2019). The multifinality of vulnerability indicators in lone-actor terrorism. *Psychology, Crime and Law*, 25(2), 111–132. <https://doi.org/10.1080/1068316X.2018.1503664>
- Corner, E., & Gill, P. (2015). A false dichotomy? mental illness and lone-actor terrorism. *Law and Human Behavior*, 39(1), 23–34.
<https://doi.org/10.1037/lhb0000102>

- Corner, E., Gill, P., & Mason, O. (2016). Mental Health Disorders and the Terrorist: A Research Note Probing Selection Effects and Disorder Prevalence. *Studies in Conflict and Terrorism*, 39(6), 560–568.
<https://doi.org/10.1080/1057610X.2015.1120099>
- Cotti, P., & Meloy, J. R. (2019). The Tamerlan Tsarnaev case: The nexus of psychopathology and ideology in a lone actor terrorist. *Journal of Threat Assessment and Management*, 6(3–4), 138–158.
<https://doi.org/10.1037/tam0000120>
- Crettiez, X. (2016). Thinking About Radicalization. *Revue Française de Science Politique (English Edition)*, 66(5), 1–19. https://www-cairn-int-info.acces-distant.sciencespo.fr/article-E_RFSP_665_0709--thinking-about-radicalization.htm%0Ahttp://www.jstor.org/stable/90017826
- Davis, P., Cragin, K., Noricks, D., Helmus, T., & Paul, C. (2009). *Social science for counterterrorism: putting the pieces together* (P. K. Davis & K. Cragin (Eds.)).
- de Becker, G. (1997). *The Gift of Fear: Survival Signals That Protect Us From Fear*. Little, Brown and Company.
- Dewey, L., Allwood, M., Fava, J., Arias, E., Pinizzotto, A., & Schlesinger, L. (2013). Suicide by Cop: Clinical Risks and Subtypes. *Archives of Suicide Research*, 17(4), 448–461. <https://doi.org/10.1080/13811118.2013.801810>
- Dietz, P. E. (1986). Mass, serial and sensational homicides. *Bulletin of the New York Academy of Medicine: Journal of Urban Health*, 62(5), 477–491.
- Dietz, P. E., & Martell, D. A. (1989). Mentally Disordered Offenders in Pursuit of Celebrities & Politicians. *Mentally Disordered Offenders in Pursuit of Celebrities & Politicians*.
<https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=sih&AN=SM133962&lang=en&site=ehost-live>
- Eddy, M. (2016). Suicide bomber in Ansbach, Germany, pledged loyalty to ISIS, officials say. *The New York Times*.
- Elaine Pressman, D., & Flockton, J. (2012). Calibrating risk for violent political extremists and terrorists: The VERA 2 structured assessment. *The British Journal of Forensic Practice*, 14(4), 237–251.
<https://doi.org/10.1108/14636641211283057>
- Elbogen, E. B., Johnson, S. C., Wagner, H. R., Sullivan, C., Taft, C. T., & Beckham, J. C. (2014). Violent behaviour and post-traumatic stress disorder in us iraq and afghanistan veterans. *British Journal of Psychiatry*, 204(5), 368–375.
<https://doi.org/10.1192/bjp.bp.113.134627>
- Erlandsson, Å., & Meloy, J. R. (2018). The Swedish School Attack in Trollhättan. *Journal of Forensic Sciences*, 63(6).

- Fazel, S., Gulati, G., Linsell, L., Geddes, J. R., & Grann, M. (2009). Schizophrenia and violence: Systematic review and meta-analysis. *PLoS Medicine*, 6(8). <https://doi.org/10.1371/journal.pmed.1000120>
- Fazel, S., Lichtenstein, P., Grann, M., Goodwin, G. M., & Långström, N. (2010). Bipolar Disorder and Violent Crime. *Archives of General Psychiatry*, 67(9), 931. <https://doi.org/10.1001/archgenpsychiatry.2010.97>
- Fein, R. A., & Vossekuil, B. (1998). Preventing Attacks on Public Officials and Public Figures. In *The Psychology of Stalking* (pp. 175–191). Elsevier. <https://doi.org/10.1016/b978-012490560-3/50028-1>
- Feldman, M. (2013). Comparative lone wolf terrorism: Toward a heuristic definition. *Democracy and Security*, 9(3), 270–286. <https://doi.org/10.1080/17419166.2013.792252>
- Gerard, F. J., Whitfield, K. C., Porter, L. E., & Browne, K. D. (2016). Offender and Offence Characteristics of School Shooting Incidents. *Journal of Investigative Psychology and Offender Profiling*, 13, 22–38.
- Gill, P., Horgan, J., Corner, E., & Silver, J. (2016). Indicators of Lone Actor Violent Events: The Problems of Low Base Rates & Long Observational Periods. *Journal of Threat Assessment and Management*, 3(3–4), 165–173.
- Gill, P., Horgan, J., & Deckert, P. (2014). Bombing Alone: Tracing the Motivations and Antecedent Behaviors of Lone-Actor Terrorists. *Journal of Forensic Sciences*, 59(2), 425–435. <https://doi.org/10.1111/1556-4029.12312>
- Gill, P., Silver, J., Horgan, J., & Corner, E. (2017). Shooting Alone: The Pre-Attack Experiences and Behaviors of U.S. Solo Mass Murderers. *Journal of Forensic Sciences*, 62(3), 710–714. <https://doi.org/10.1111/1556-4029.13330>
- Gøtzsche-Astrup, O., & Lindekilde, L. (2019). Either or? Reconciling Findings on Mental Health and Extremism using a Dimensional Rather than Categorical Paradigm. *Journal of Forensic Sciences*, 64(4), 982–988. <https://doi.org/10.1111/1556-4029.14014>
- Gruenewald, J., Chermak, S., & Freilich, J. D. (2013). Distinguishing “loner” attacks from other domestic extremist violence: A comparison of far-right homicide incident and offender characteristics. *Criminology and Public Policy*, 12(1), 65–91. <https://doi.org/10.1111/1745-9133.12008>
- Guy, L. S., Packer, I. K., & Warnken, W. (2012). Assessing Risk of Violence Using Structured Professional Judgment Guidelines. *Journal of Forensic Psychology Practice*, 12(3), 270–283. <https://doi.org/10.1080/15228932.2012.674471>

- Hagan, C. R., Podlogar, M. C., & Joiner, T. E. (2015). Murder-suicide: Bridging the gap between mass murder, amok, and suicide. *Journal of Aggression, Conflict and Peace Research*, 7(3), 179–186. <https://doi.org/10.1108/JACPR-07-2014-0132>
- Haji, R., McKeown, S., & Ferguson, N. (2016). Social Identity and Peace Psychology: An Introduction. In *Understanding Peace and Conflict Through Social Identity Theory*. Springer International Publishing. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-29869-6>
- Hamm, M. S., & Spaaij, R. (2017). *The age of lone wolf terrorism*. Columbia University Press.
- Hart, S., Douglas, K. S., & Guy, L. S. (2016). The Structured Professional Judgment Approach to Violence Risk Assessment: Origins, Nature, and Advances. In *The Wiley handbook on the theories, assessment and treatment of sexual offending* (pp. 643–666). <http://www.tandfonline.com/loi/ufmh20%5Cnhttp://dx.doi.org/10.1080/14999013.2011.577137%5Cnhttp://%5Cnwww.tandfonline.com/>
- Hartleb, F. (2017). Rechtsterrorismus statt Amoklauf: Eine notwendige Neubewertung des Attentats von München am 22. Juli 2016. *Kriminalistik*, 12, 715–722.
- Hartleb, F. (2020). *Lone Wolves: The New Terrorism of Right-Wing Single Actors*. Springer Nature.
- Hempel, A. G., Meloy, J. R., & Richards, T. C. (1999). Offender and offense characteristics of a nonrandom sample of mass murderers. *Journal of the American Academy of Psychiatry and the Law*, 27(2), 213–225.
- Hoffmann, J. (2009). Public figures and stalking in the European Context. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 15(3), 293–305. <https://doi.org/10.1007/s10610-009-9104-0>
- Hoffmann, J., Meloy, J. R., Guldemann, A., & Ermer, A. (2011). Attacks on German public figures, 1968-2004: Warning behaviors, potentially lethal and non-lethal acts, psychiatric status, and motivations. *Behavioral Sciences & the Law*, 29(2), 155–179.
- Hofmann, D. C. (2020). How “Alone” are Lone-Actors? Exploring the Ideological, Signaling, and Support Networks of Lone-Actor Terrorists. *Studies in Conflict and Terrorism*, 43(7), 657–678. <https://doi.org/10.1080/1057610X.2018.1493833>
- Hogg, M. (2010). Self-Categorization Theory. In J. M. Levine & M. Hogg (Eds.), *Encyclopedia of Group Processes and Intergroup Relations*. Thousand Oaks, CA: SAGE.

- Hogg, M. A. (2007). Uncertainty-Identity Theory. In *Advances in Experimental Social Psychology* (Vol. 39, pp. 69–126). Academic Press.
[https://doi.org/10.1016/S0065-2601\(06\)39002-8](https://doi.org/10.1016/S0065-2601(06)39002-8)
- Hogg, M. A. (2016). Social Identity Theory. In S. McKeown, R. Haji, & N. Ferguson (Eds.), *Understanding Peace and Conflict Through Social Identity Theory* (pp. 3–17). Springer, Cham. https://doi.org/https://doi.org/10.1007/978-3-319-29869-6_1
- Hull, C. L. (1952). *A behavior system; an introduction to behavior theory concerning the individual organism*. Yale University Press.
- James, D. V., Meloy, J. R., Mullen, P. E., Pathé, M. T., Farnham, F. R., Preston, L. F., & Darnley, B. J. (2010). Abnormal attentions toward the British Royal Family: Factors associated with approach and escalation. *Journal of the American Academy of Psychiatry and the Law*, 38(3), 329–340.
- James, D. V., Mullen, P. E., Meloy, J. R., Pathé, M. T., Farnham, F. R., Preston, L., & Darnley, B. (2007). The role of mental disorder in attacks on European politicians 1990-2004. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 116(5), 334–344.
<https://doi.org/10.1111/j.1600-0447.2007.01077.x>
- Jasper, J. M. (2017). The doors that culture opened: Parallels between social movement studies and social psychology. *Group Processes and Intergroup Relations*, 20(3), 285–302. <https://doi.org/10.1177/1368430216686405>
- Juan, S.-C., & Hemenway, D. (2017). From depression to youth school gun carrying in America: Social connectedness may help break the link under a Creative Commons Attribution (CC-BY) 4.0 license From depression to youth school gun carrying in America: Social connectedness may help break the link. *Cogent Social Sciences*, 3, 1314877.
<https://doi.org/10.1080/23311886.2017.1314877>
- Kaati, L., Cohen, K., & Akrami, N. (2019). *Ensamagerande våldsverkare: Profiler, riskbedömningar och digitala spår*.
- Khan, M. M. (2017). Understanding suicide bombing through suicide research: The case of Pakistan. *Psychiatric Annals*, 47(3), 145–150.
<https://doi.org/10.3928/00485713-20170214-01>
- Kropp, R. P., Hart, S. D., Lyon, D. R., & Storey, Jennifer, E. (2011). The Development and Validation if the Guidelines for Stalking Assessment and Management. *Behavioral Sciences and the Law*, 29, 302–316.
<https://doi.org/10.1002/bsl.978>
- Lambe, S., Hamilton-Giachrisis, C., Garner, E., & Walker, J. (2018). The Role of Narcissism in Aggression and Violence: A Systematic Review. *Trauma, Violence, and Abuse*, 19(2), 209–230.
<https://doi.org/10.1177/1524838016650190>

- Langman, P. (2009). Rampage school shooters: A typology. *Aggression and Violent Behavior, 14*(1), 79–86. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2008.10.003>
- Lankford, A., & Hakim, N. (2011). From Columbine to Palestine: A comparative analysis of rampage shooters in the United States and volunteer suicide bombers in the Middle East. *Aggression and Violent Behavior, 16*(2), 98–107. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2010.12.006>
- Leary, M. R., Kowalski, R. M., Smith, L., & Phillips, S. (2003). Teasing, Rejection, and Violence: Case Studies of the School Shootings. *Aggressive Behavior, 29*(3), 202–214. <https://doi.org/10.1002/ab.10061>
- Lee, Y.-T., & Ottati, V. (1993). Determinants of In-Group and Out-Group Perceptions of Heterogeneity. *Journal of Cross-Cultural Psychology, 24*(3), 298–318. <https://doi.org/10.1177/0022022193243003>
- Lindekilde, L., O'Connor, F., & Schuurman, B. (2017). *Behavioral Sciences of Terrorism and Political Aggression Radicalization patterns and modes of attack planning and preparation among lone-actor terrorists: an exploratory analysis*. <https://doi.org/10.1080/19434472.2017.1407814>
- Lindekilde, L., O'Connor, F., & Schuurman, B. (2019). Radicalization patterns and modes of attack planning and preparation among lone-actor terrorists: an exploratory analysis. *Behavioral Sciences of Terrorism and Political Aggression, 11*(2), 113–133. <https://doi.org/10.1080/19434472.2017.1407814>
- Lindgren, S.-Å., & Thodelius, C. (2017). School Shootings in Seven Countries: Testing and Developing the Theory of Five Necessary Conditions. In B. Andersson, F. Petersson, & A. Skårner (Eds.), *Den Motspänstiga Akademikern. Festskrift till Ingrid Sahlin* (pp. 351–381).
- Malkki, L. (2014). Political Elements in Post-Columbine School Shootings in Europe and North America. *Terrorism and Political Violence, 26*(1), 185–210. <https://doi.org/10.1080/09546553.2014.849933>
- Malthaner, S., & Lindekilde, L. (2017). Analyzing pathways of lone-actor radicalization: A relational approach. *Constructions of Terrorism: An Interdisciplinary Approach to Research and Policy*, 163–180. <https://doi.org/10.1525/9780520967397-014>
- McCauley, C., & Moskaleiko, S. (2014). Toward a Profile of Lone Wolf Terrorists: What Moves an Individual From Radical Opinion to Radical Action. *Terrorism and Political Violence, 26*(1), 69–85. <https://doi.org/10.1080/09546553.2014.849916>
- McCauley, C., Moskaleiko, S., & Van Son, B. (2013). Characteristics of Lone-Wolf Violent Offenders: a Comparison of Assassins and School Attackers. *Perspectives on Terrorism, 7*(1). <http://www.terrorismanalysts.com/pt/index.php/pot/article/view/240/html>

- McPhedran, S., Eriksson, L., Mazerolle, P., De Leo, D., Johnson, H., & Wortley, R. (2018). Characteristics of Homicide-Suicide in Australia: A Comparison With Homicide-Only and Suicide-Only Cases. *Journal of Interpersonal Violence*, 33(11), 1805–1829. <https://doi.org/10.1177/0886260515619172>
- Meloy, J. R., & Gill, P. (2016). The lone-actor terrorist and the TRAP-18. *Journal of Threat Assessment and Management*, 3(1), 37–52. <https://doi.org/10.1037/tam0000061>
- Meloy, J. R., Hempel, A. G., Gray, B. T., Mohandie, K., Shiva, A., & Richards, T. C. (2004). A comparative analysis of North American adolescent and adult mass murderers. *Behavioral Sciences and the Law*, 22(3), 291–309. <https://doi.org/10.1002/bsl.586>
- Meloy, J. R., & Hoffmann, J. (2013). *International handbook of threat assessment* (J. R. Meloy & J. Hoffmann (Eds.)). Oxford University Press.
- Meloy, J. R., Hoffmann, J., Guldemann, A., & James, D. (2012). The Role of Warning Behaviors in Threat Assessment: An Exploration and Suggested Typology. *Behavioral Sciences and the Law*, 30, 256–279. <https://doi.org/10.1002/bsl>
- Meloy, J. R., Hoffmann, J., Roshdi, K., & Guldemann, A. (2014). Some warning behaviors discriminate between school shooters and other students of concern. *Journal of Threat Assessment and Management*, 1(3), 203–211. <https://doi.org/10.1037/tam0000020>
- Meloy, J. R., James, D. V., Farnham, F. R., Mullen, P. E., Pathe, M., Darnley, B., & Preston, L. (2004). A Reserach Review of Public Figure Threats, Approaches, Attacks, and Assassinations in the United States. *Journal Forensic Science*, 49(5), 1–8.
- Meloy, J. R., & O’Toole, M. E. (2011). The Concept of Leakage in Threat Assessment. *Behavioral Sciences & the Law*, 29, 513–527. <https://doi.org/10.1002/bsl.986>
- Meloy, J. R., & Pollard, J. W. (2017). Lone-actor Terrorism and Impulsivity. *Journal of Forensic Sciences*, 62(6), 1643–1646. <https://doi.org/10.1111/1556-4029.13500>
- Meloy, J. R., Sheridan, L., & Hoffmann, J. (Eds.). (2008). *Stalking, threatening and attacking public figures: A psychological and behMeloy, J. Reid Sheridan, Lorraine Hoffmann, Jensavioral analysis*. Oxford University Press.
- Meloy, J. R., White, S. G., & Hart, S. (2013). Workplace Assessment of Targeted Violence Risk: The Development and Reliability of the WAVR-21. *Journal of Forensic Sciences*, 58(5).

- Mohandie, K., & Duffy, J. E. (1999). Understanding Subjects with Paranoid Schizophrenia. *FBI Law Enforcement Bulletin*, 68(12), 8–16.
- Mullen, P. E., James, D. V., Meloy, J. R., Pathé, M. T., Farnham, F. R., Preston, L., Darnley, B., & Berman, J. (2009). The fixated and the pursuit of public figures. *Journal of Forensic Psychiatry and Psychology*, 20(1), 33–47.
<https://doi.org/10.1080/14789940802197074>
- Newman, K. S. (2004). *Rampage: The social roots of school shootings*. Basic Books.
- O'Toole, M. E. (2009). The school shooter: A threat assessment perspective. In *Prevention of School Shootings*.
- Odgers, C. L., Mulvey, E. P., Skeem, J. L., Gardner, W., Lidz, C. W., & Schubert, C. (2009). Capturing the ebb and flow of psychiatric symptoms with dynamical systems models. *American Journal of Psychiatry*, 166(5), 575–582.
<https://doi.org/10.1176/appi.ajp.2008.08091398>
- Oksanen, A., Nurmi, J., Vuori, M., & Räsänen, P. (2013). Jokela: The social roots of a school shooting tragedy in Finland. In N. Böckler, T. Seeger, P. Sitzer, & W. Heitmeyer (Eds.), *School Shootings* (pp. 189–215). Springer New York.
<https://doi.org/10.1080/09546553.2014.849933>
- Ostrom, T. M., Carpenter, S. L., Sedikides, C., & Li, F. (1993). Differential processing of in-group and out-group information. *Journal of Personality and Social Psychology*, 64(1), 21–34. <https://doi.org/10.1037//0022-3514.64.1.21>
- Otto, R. K. (2000). Assessing and managing violence risk in outpatient settings. *Journal of Clinical Psychology*, 56(10), 1239–1262.
[https://doi.org/10.1002/1097-4679\(200010\)56:10<1239::AID-JCLP2>3.0.CO;2-J](https://doi.org/10.1002/1097-4679(200010)56:10<1239::AID-JCLP2>3.0.CO;2-J)
- Pantucci, R. (2011). A Typology of Lone Wolves: Preliminary Analysis of Lone Islamist Terrorists Developments in Radicalisation and Political Violence. *ICSR The International Center for the Study of Radicalisation and Political Violence*, March. http://icsr.info/wp-content/uploads/2012/10/1302002992ICSRPaper_ATypologyofLoneWolves_Pantucci.pdf
- Podlogar, M. C., Gai, A. R., Schneider, M., Hagan, C. R., & Joiner, T. E. (2018). Advancing the prediction and prevention of murder-suicide. *Journal of Aggression, Conflict and Peace Research*, 10(3), 223–234.
<https://doi.org/10.1108/JACPR-08-2017-0309>
- Raitanen, J., Sandberg, S., & Oksanen, A. (2019). The bullying-school shooting nexus: Bridging master narratives of mass violence with personal narratives of social exclusion. *Deviant Behavior*, 40(1), 96–109.
<https://doi.org/10.1080/01639625.2017.1411044>

- Rikspolisstyrelsen (2012). *Slutrapport – Utveckling av förmågan att i förväg identifiera ensamagerande personer innan de begår grova våldsbrott*.
- Rubin, M., & Hewstone, M. (1998). Social Identity Theory's Self-Esteem Hypothesis: A Review and Some Suggestions for Clarification. *Personality and Social Psychology Review*, 2(1), 40–62.
- Sandberg, S., Oksanen, A., Berntzen, L. E., & Kiilakoski, T. (2014). Stories in action: the cultural influences of school shootings on the terrorist attacks in Norway. *Critical Studies on Terrorism*, 7(2), 277–296.
<https://doi.org/10.1080/17539153.2014.906984>
- Sarma, K. M. (2017). Risk assessment and the prevention of radicalization from nonviolence into terrorism. *American Psychologist*, 72(3), 278–288.
<https://doi.org/10.1037/amp0000121>
- Schuurman, B., Bakker, E., Gill, P., & Bouhana, N. (2018). Lone Actor Terrorist Attack Planning and Preparation: A Data-Driven Analysis. *Journal of Forensic Sciences*, 63(4), 1191–1200. <https://doi.org/10.1111/1556-4029.13676>
- Schuurman, B., Lindekilde, L., Malthaner, S., O'Connor, F., Gill, P., & Bouhana, N. (2019). End of the Lone Wolf: The Typology that Should Not Have Been. *Studies in Conflict and Terrorism*, 42(8), 771–778.
<https://doi.org/10.1080/1057610X.2017.1419554>
- Sedikides, C., & Strube, M. J. (1997). Self-Evaluation: To Thine Own Self Be Good, To Thine Own Self Be Sure, To Thine Own Self Be True, and To Thine Own Self be Better. *Advances in Experimental Social Psychology*, 29(C), 209–269.
[https://doi.org/10.1016/S0065-2601\(08\)60018-0](https://doi.org/10.1016/S0065-2601(08)60018-0)
- Silke, A. (2003). *Becoming a Terrorist*.
- Silver, J., Simons, A. B., & Craun, S. (2018). *Study of the Pre-Attack Behaviors of Active Shooters in the United States Between 2000 and 2013. June*, 1–30.
<https://www.hsdl.org/?abstract&did=812282>
- Skeem, J. L., Polaschek, D. L. L., Patrick, C. J., & Lilienfeld, S. O. (2011). Psychopathic Personality: Bridging the Gap Between Scientific Evidence and Public Policy. *Psychological Science in the Public Interest, Supplement*, 12(3), 95–162. <https://doi.org/10.1177/1529100611426706>
- Spaaij, R. (2010). The enigma of lone wolf terrorism: An assessment. *Studies in Conflict and Terrorism*, 33(9), 854–870.
<https://doi.org/10.1080/1057610X.2010.501426>
- Spaaij, R. (2012). *Understanding Lone Wolf Terrorism*. Springer.
<https://doi.org/10.1007/978-94-007-2981-0>
- Spaaij, R., & Hamm, M. S. (2015). Key issues and research agendas in lone wolf terrorism. *Studies in Conflict and Terrorism*, 38(3), 167–178.

<https://doi.org/10.1080/1057610X.2014.986979>

- Taylor, A. (2016). Omar Mateen may not have understood the difference between ISIS, al-Qaeda and Hezbollah. *The Washington Post*.
<https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2016/06/13/omar-mateen-may-not-have-understood-the-difference-between-isis-al-qaeda-and-hezbollah/>
- Twemlow, S. W. (2000). The roots of violence: Converging psychoanalytic explanatory models for power struggles and violence in schools. *Psychoanalytic Quarterly*, 69(4), 741–785. <https://doi.org/10.1002/j.2167-4086.2000.tb00583.x>
- Unsgaard, E., & Meloy, J. R. (2011). The assassination of the swedish minister for foreign affairs. *Journal of Forensic Sciences*, 56(2), 555–559.
<https://doi.org/10.1111/j.1556-4029.2010.01653.x>
- van Stekelenburg, J. (2014). Going all the way: Politicizing, polarizing, and radicalizing identity offline and online. *Sociology Compass*, 8(5), 540–555.
<https://doi.org/10.1111/soc4.12157>
- Vossekuil, B., Fein, R. A., Reddy, M., Borum, R., & Modzeleski, W. (2002). *The Final Report and Findings of the Safe School Initiative: Implications for the Prevention of School Attacks in the United States* (Issue May).
http://www.secretservice.gov/ntac/ssi_final_report.pdf
- Weisbrot, D. (2008). Prelude to a School Shooting? Assessing Threatening Behaviors in Childhood and Adolescence. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 47(8), 847–852.
- Yang, M., Wong, S. C. P., & Coid, J. (2010). The efficacy of violence prediction: A meta-analytic comparison of nine risk assessment tools. *Psychological Bulletin*, 136(5), 740–767. <https://doi.org/10.1037/a0020473>

10 Appendix 1

WAVR-21

Red flag indicators
Motives for violence
Homicidal ideas, violent fantasies, or preoccupation
Violent intentions and expressed threats
Weapons skill and access
Pre-attack planning and preparation

Other indicators
Stalking or menacing behavior
Current job problems
Extreme job attachment
Loss, personal stressors, and negative coping
Entitlement and other negative traits
Lack of conscience and irresponsibility
Anger problems
Depression and suicidality
Paranoia and other psychotic symptoms
Substance abuse
Isolation
History of violence, criminality, and conflict
Domestic/intimate partner violence
Situational and organizational contributions to violence
Stabilizers and buffers against violence
Organizational impact of real or perceived threats

SAM

Nature of stalking factors	Perpetrator risk factors	Victim vulnerability factors
Communicates about victim	Angry	Inconsistent behavior
Communicates with victim	Obsessed	Inconsistent attitude toward perpetrator
Approaches victim	Irrational	Inadequate access to resources
Direct contact with victim	Unrepentant	Unsafe living situation
Intimidates victim	Antisocial lifestyle	Problems caring for dependents
Threatens victim	Intimate relationship problems	Intimate relationship problems
Violent toward victim	Non-intimate relationships problems	Non-intimate relationship problems
Stalking is escalating	Distressed	Distressed
Stalking is persistent	Substance use problems	Substance use problems
Stalking involves supervision violations	Employment and financial problems	Employment and financial problems

VERA-2R

Attitude items	Contextual items	Historical items	Protective items	Demographic items
Attachment to ideology justifying violence	User of extremist websites	Early exposure to violence	Shift in ideology	Sex (Male = High; Female = Low)
Perception of injustice and grievances	Community support for violent action	Family/friends involvement in violent action	Rejection of violence to obtain goals	Married (< 1 year = High; ≥ 1 year = Low)
Identification of target of injustice	Direct contact with violent extremists	Prior criminal violence	Change of vision of enemy	Age (< 30 = High; ≥ 30 = Low)
Dehumanisation of identified target	Anger at political decisions, actions of country	State-sponsored military, paramilitary training	Constructive political involvement	
Internalized martyrdom to die for cause		Travel for non-state sponsored training/fighting	Significant other/community support	
Alienation from society and rejection of values		Glorification of violent action		
Hate, frustration, persecution				
Need for group bonding and belonging				
Identity problems				
Empathy for those outside own group				

TRAP 18

Distal characteristics of lone-actor terrorists	Proximal warning behaviors
Personal grievance and moral outrage	Pathway warning behavior
Framed by an ideology	Fixation
Failure to affiliate with an extremist group	Identification
Dependence on the virtual community	Novel aggression
Thwarting of occupational goals	Energy burst
Changes in thinking and emotion	Leakage
Failure of sexual-intimate bonding	Last resort
Mental disorder	Directly communicated threat
Creativity and innovation	
Criminal violence by history	

FBI's "Four-Pronged Assessment Model"

Personality traits and behavior	Family dynamics	School dynamics	Social dynamics
Leakage	Turbulent parent-child relationship	Students attachment to school (detachment)	Media, entertainment, technology
Low tolerance for frustration	Acceptance of pathological behavior	Tolerance of disrespectful behavior	Peer groups
Poor coping skills	Access to weapons	Inequitable discipline	Drugs and alcohol
Lack of resiliency	Lack of intimacy	Inflexible culture	Outside interests
Failed love relationship	Student "rules the roost"	Pecking order among students	The copycat effect
"Injustice collector"	No limits or monitoring of TV and internet	Code of silence	
Signs of depression		Unsupervised computer access	
Narcissism			
Alienation			
Dehumanizes others			
Lack of empathy			
Exaggerated sense of entitlement			
Attitude of superiority			
Exaggerated or pathological need for attention			
Externalizes blame			
Masks low self-esteem			

Personality traits and behavior forts.
Anger management problems
Intolerance
Inappropriate humor
Seeks to manipulate others
Lack of trust
Closed social group
Change of behavior
Rigid and opinionated
Unusual interests in sensational violence
Fascination with violence-filled entertainment
Negative role models

